

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

- „DEVYNI KIETI, PLIENINIAI SKAMBALO SMŪGIAI PAŽADINO LIUDĄ
VASARĮ IŠ MIEGO“ – **Petras Maksimavičius** 3
ŠV. BALTRAMIEJAUS ATLAIDAI ŽAGARIUOSE – **Eugenija Pakutkienė** 6

ŠVIETIMAS

- MOKSLO METŲ PRADŽIA – **Alicija Krakauskienė** 7
MOKYTOJAS, KNYGA IR AŠ – **Teresė Janušonienė** 8

KULTŪROS BARUOSE

- „...VIS VIEN SAKYTI GYVENIMUI TAIP“ – **Jurgita Stankauskaitė** 9

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

- SEINŲ KUNIGŲ SEMINARIJOS AUKLĖTINIAI – NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS VALSTYBĖS KŪRĖJAI – **Algimantas Katilius** 10
BERNARDAS ČEPULIS. SEINŲ VYSKUPIJOS KUNIGO TRUMPA GYVENIMO ISTORIJA – **Petras Maksimavičius** 13
KRASNAGRŪDOS PAGRINDINĖ LIETUVIŠKA MOKYKLA ŠIEMET ŠVĘSTŲ 30-METĮ – **Janina Macukonienė** 17

KNYGŲ LENTYNOJE

- „PROTĖVIŲ BŪTOVĖS ALSA“ – **Marytė Savickienė** 15
„LEDINĖS AŠAROS“ – **Rūta Burdinaitė** 16

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

- IRENOS SELIUKAITĖS ATMINIMUI – **Aldona Vaicekauskienė** 20

ŽMONĖS

- VIDUGIRIŲ KAIMO ŽMONIŲ GYVENIMO KNYGŲ IŠTRAUKOS – **Gražina Kibyšienė** 22

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

- LIETUVOS ŽINIASKLAIDA 26

Viršeliuose:

Atlaidai Žagariuose (Virginijos Jančiulytės nuotr.)
Atminimo ženklų vysk. A. Baranauskui Seinuose atidengimas ir pašventinimas (Jolantos Bagdonavičienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS:

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel./faks. 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA:

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel./faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė – Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė – Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė – Birutė Burdinaitė-Ołow
Techn. redaktorė – Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2018-09-12.

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita:

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas: POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata

Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p. adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti „RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693 70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7–17 val.). Skambučio kaina priklauso nuo operatoriaus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą iš dalies remia
Spausdos, radijo ir televi-
zijos rėmimo fondas.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Rudenėja. Šis metų laikas irgi turi savo žavesio, ypač grybautojai džiaugiasi galį valandų valandas praleisti miške.

Mūsų bendruomenėje per praėjusias dvi savaites būta svarbių įvykių. Vienas iš įsimintinų tai Seinų vyskupijos įkūrimo 200 metų jubiliejaus minėjimas ir ypač atminimo ženklas – atverstos knygos su A. Baranausko „Anykščių šilelio“ citata lietuvių ir lenkų kalbomis – prie buvusių Seinų vyskupų rūmų atidengimas ir pašventinimas. Apie jubiliejų plačiau skaitykite P. Maksimavičiaus straipsnyje. Taip pat spausdiname jubiliejaus konferencijoje skaitytą A. Katiliaus pranešimą „Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai – nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrėjai“.

Rugsėjis – tai mokslo metų pradžia. Vėl mokyklos skamba gyvenimu. Mūsų krašte lietuvių švietimo tiek mažai belikę, kad tikrai turime rūpintis tomis keliomis mokyklomis, kad ir sąlygos jose, ir mokymo kokybė būtų kuo puikesnės. Pagarba visiems tiems, kas remia mūsų mokyklas ir leidžia savo vaikus mokytis gimtąja kalba.

Šiame „Aušros“ numeryje turėsime progos paskaityti ne tik apie prasidėjusius mokslo metus, bet ir apie lietuvių švietimo pradžią Seinų krašte, t. y. apie lietuviškų klasių kūrimą prieš 30 metų Krasnagrūdos mokykloje. Savo prisiminimais dalijasi idėjos iniciatorė ir pagrindinė įgyvendintoja J. Macukonienė. Pagarba jai už šį darbą – pirmai pradėti laužyti ledus tikrai nelengva, reikia ir atkaklumo, ir tikėjimo minties teisingumu, ir daug darbo.

Mūsų švietimo klausimai neseniai buvo aptariami ir Lenkijos edukacijos ministrėi viešint Vilniuje, ir Lietuvos ministrui pirmininkui S. Skverneliui susitikus su Lenkijos premjeru M. Morawieckiu (M. Morawiecki) Krynicoje.

„Devyni kieti, plieniniai skambalo smūgiai pažadino Liudą Vasarį iš miego“

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Seinų vyskupija lenkiškoje jos dalyje gyvavo iki 1925 m. (čia vėliau buvo įsteigta Lomžos vyskupija), o Lietuvoje – iki 1926 m. (čia popiežiaus Pijaus XI apaštalinė konstitucija *Lituanorum gente* įsteigta Vilkaviškio vyskupija). Taip baigėsi 1818 m. prasidėjusi garbinga vyskupijos istorija.

Praėjus 200 metų, rugsėjo 1 d. Seinuose buvo paminėtas Seinų vyskupijos įsteigimo jubiliejus. Pagrindinė iškilnių organizatorė buvo Seinų parapija, todėl daugelis renginių įgavo bažnytinę formą. Tačiau jubiliejaus metu buvę daug ir pasaulietinių akcentų. Todėl kad Seinų vyskupijos vaidmuo buvo labai platus ir susijęs ne tik su bažnytiniais, bet ir pasaulietiniais reikalais.

XIX a. antrajame dešimtmetyje įsteigta vyskupija tiesiogiai ir netiesiogiai veikė žmonių gyvenimą šiame regione: stabdė rusifikacijos politiką, skatino švietimą, kultūros plėtrą, gerino žmonių raštingumą, spartino inteligentijos formavimąsi ir, žinoma, veikė tautinius procesus. Seinų vyskupijos ir čia įsteigtos Seinų kunigų seminarijos veikla lietuvius žadino domėtis lietuvių kalba, kultūra, ieškoti tautinės tapatybės. Lietuvius klierikus Seinų kunigų seminarijoje imtis lituanistinės veiklos (rinkti liaudies kūrybą, bandyti patiemis rašyti) paskatino lenkų kalbos ir literatūros profesorius Stanislovas

Jemiolkovskis, kuris seminarijoje dirbo 1864–1872 m. Lietuvių lituanistinė veikla įgavo įvairias formas ir tęsėsi iki seminarijos veiklos pabaigos. Todėl Seinų vyskupijos ir prie jos institucijų susibūrusios lietuvių inteligentijos vaidmuo lietuvių tautiniame atgimime yra neįkainojamas.

Jubiliejinių iškilnių metu nestigo lietuviškų akcentų. Bene pats reikšmingiausias buvo lietuvių poetui ir Seinų vyskupui Antanui Baranauskui skirtas atminimo ženklas prie buvusių Seinų vyskupų rūmų atidengimas ir pašventinimas. Tai istorinės reikšmės įvykis, kuris rodo besikeičiantį laikmetį. Dar ne taip seniai Seinuose labai sudėtinga buvo kalbėti apie lietuvių kultūros paveldo įamžinimą. Tiesa, 1999 m. atidengtas ir pašventintas paminklas vysk. A. Baranauskui, tačiau leidimų paminklo statybai išdavimas truko ilgus metus ir vargu ar būtų tada sėkmingai pasibaigęs, jeigu ne Lietuvos ir Lenkijos aukščiausių valdžių priimti sprendimai, kurie tiesiog privertė Seinų miesto savivaldybę švelninti savo poziciją.

Šį kartą buvo kitaip. Formaliai dėl leidimo šį ženklą pastatyti į Seinų apskrities valdžią ir paminklų apsaugos tarnybas kreipėsi Seinų parapija, skulptūrą sukūrė skulptorius iš Vilniaus Marius Zavadskis, architektūrinį aplinkos projektą parengė architektė iš Suvalkų, o skulptūros gamybą finansavo ir jau pagamintą

Atminimo ženklą vysk. A. Baranauskui prie Vyskupų rūmų šventina Elko vyskupas J. Mazur

skulptūrą Seinams padovanojo Anykščių rajono savivaldybė. Turime tuo dėliauti ir stengtis tinkamai išnaudoti šį palankų Seinų lietuviams ir lenkams laikmetį.

Grįžkime prie iškilnių. Kaip jau minėjau, jų metu buvo daug lietuviškų akcentų. Prieš atidengiant atminimo ženklą, priešais Seinų vyskupų rūmus trumpą lietuvišką dainų koncertą surengė Anykščių ansamblis „Valaukis“. Jis dainavo taip pat A. Baranausko sukurtas dainas ir „Anykščių šilelio“ posmus. Skulptūrą atidengė Elko vyskupas Jeży Mazur (Jerzy Mazur), Anykščių rajono savivaldybės meras Kęstutis Tūbis bei LR konsulato Seinuose vadovas Vaclavas Stankevičius. Gėlių padėjo Seinų apskrities, Punsko, Seinų savivaldybių viršaičiai, Lenkijos lietuvių bendruomenės vadovai.

Vėliau Seinų vyskupų rūmuose vyko mokslinė konferencija, kurios metu pranešimus skaitė trys mokslininkai, tarp jų Lietuvos istorijos instituto mokslininkas dr. Algimantas Katilius („Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai – nepriklausomos

Lietuvos valstybės kūrėjai“). Kun. prof. J. Lupinskis (J. Łupiński) pristatė Seinų vyskupijos praeitį bei jos valdytojų nuveiktus darbus. Prof. Vieslavas Vysockis (Wiesław Wysocki) kalbėjo apie Seinų vyskupijos paskutinį gyvavimo laikotarpį. Pastarasis pranešimas nebuvo tiesiogiai susijęs su Seinų vyskupijos praeimi. Profesorius daugiau akcentavo vadinamojo Seinų sukilimo priežastis, analizavo kunigų vaidmenį vykstant lietuvių ir lenkų konfliktui Seinų krašte. Pasak jo, paskutinio Seinų vyskupo Antano Karoso primami sprendimai diskriminavo lenkus. Pavyzdžiui, vyskupui protestuojant, vokiečių okupacinė valdžia neleido Seinuose steigti vidurinės lenkiškos mokyklos, tokios, kokią 1918 m. įsteigė „Žiburio“ draugija. Be to, buvo ribojamas lenkų tautybės klierikų priėmimas į Seinų kunigų seminariją, – teigė pranešėjas. Profesorius pabrėžė, jog tai ir buvusi priežastis, kad dalis seminarijos klierikų, profesorių ir pats Seinų vyskupas A. Karosas buvo priversti iš Seinų išvykti už demarkacinės linijos.

Lietuvos istorijos instituto mokslininkas dr. Algimantas Katilius papasakojo apie Seinų kunigų seminarijos auklėtinių tiesioginį indėlį 1918 m. atkuriant nepriklausomą Lietuvą. Mokslininkas pateikė duomenis, kiek Seinų vyskupijos dvasininkų dalyvavo tuometinės „Žiburio“ draugijos veikloje, kaip prisidėjo prie draudžiamos spaudos platinimo, lituanistinės veiklos plėtojimo. Detaliau aptarė Seinų kunigų seminarijos auklėtinių – Justino Staugaičio, Mykolo Krupavičiaus, Antano Šmulskio ir Juozapo Vailokaičio – darbus Lietuvos Steigiamojo Seimo metu bei kuriant nepriklausomos Lietuvos struktūras, įgyvendinant svarbias reformas.

„Apibendrinant galima pasakyti, kad Seinų kunigų seminarijos auklėtinių dalyvavimas nepriklausomos Lietuvos kūrime tam tikra prasme prasidėjo gerokai anksčiau, iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Jis reiškėsi per dalyvavimą knygnešystėje, draugijų veikloje. Keletas dvasininkų prisidėjo prie politinių ir ekonominių nepriklausomos Lietuvos pagrindų kūrimo. Vienas Seinų (Augustavo) vyskupijos atstovas buvo Lietuvos Tarybos narys ir pasirašė Nepriklausomybės aktą. Keturi kunigai buvo išrinkti į Steigiamąjį Seimą. Atskiras klausimas būtų, kaip parapijų kunigai dalyvavo vietos savivaldos kūrime“, – teigė mokslininkas.

Konferencijos metu kalbėjo filosofas, publicistas, vienas iš Sąjūdžio kūrėjų Arvydas Juozaitis. Jis atkreipė dėmesį į išskirtinę Seinų vietą lietuvių tautos gyvenime. Pabrėžė, kad su Seinais susijusių Antano Baranausko ir Vinco Mykolaičio-Putino kūrybos genialumas veikė taip pat Maironio ar Justino Marcinkevičiaus darbus ir kūrybą, o per tai modernios lietuvių tautos formavimasi ir galų gale nepriklausomybės 1990 m. atkūrimą.

Jolantos Bagdonavičienės nuotr.

Gėles deda LLB pirmininkė J. Malinauskaitė-Vektorienė ir LLD pirmininkas A. Vaicekauskas

„Devyni kieti, plieniniai skambalo smūgiai pažadino Liudą Vasarį iš miego. Krūptelėjęs jis atmerkė akis ir valandėlę negalėjo susivokti, kame esąs. Buvo lygiai 5 valanda šalto rudeninio ryto. Pro langą sroveno šėma, ūkanota priešsaulėtekio šviesa. Siau-ras, bet nuostabiai ilgas kambarys skendėjo dar šešėliuose“, – citavo V. Mykolaičio-Putino romano „Altorių šešėly“ pagrindinio herojaus Liudo Vasario išgyvenimus Seinų kunigų seminarijoje.

Pasibaigus konferencijai, iškilnių dalyviai nuvyko į buvusios Seinų kunigų seminarijos rūmus, kur turėjo progos rūmų kieme bei Seinų bazilikoje pasiklausyti Kauno Juozo Gruodžio konservatorijos kamerinio orkestro (vad. Kristina Domarkienė) koncerto, lankyti Seinų kunigų seminarijos patalpose surengtą sakralinės tapybos parodą. Jubiliejaus proga Trakų istorijos muziejaus direktorius V. Poviliūnas įteikė Vilniuje restauruotą, Seinų muziejui priklausantį XIX a. Seinų vyskupijos žemėlapi.

Baigiantis pirmajai jubiliejaus

iškilnių dieni šv. Mišias Seinų bazilikoje atnašavo Elko vysk. Ježy Mazur ir Vilkaviškio vysk. Rimantas Norvila. Šv. Mišių metu kreipdamasis į tikinčiuosius Vilkaviškio vyskupas pabrėžė, kad lietuvių ir lenkų tarpusavio santykiai ne visada buvo geri, tačiau, pasak jo, reikia suvokti,

jog bendros istorijos kontekste to, kas jungė abi tautas, yra žymiai daugiau negu to, kas skyrė. Ragingo neužmiršti, kad lietuvius ir lenkus jungia bendras tikėjimas, krikščioniškosios vertybės, todėl neužmiršdamos ir saugodamos savo tautinę tapatybę dabartinei liberaliajai Vakarų Europai abi tautos gali rodyti pavyzdį, kaip puoselėti ir saugoti tas vertybes, kuriomis buvo grindžiami Vakarų civilizacijos pamatai.

Per šv. Mišias Seinų bazilikoje giedojo lenkų ir lietuvių chorai, skambėjo ansamblio iš Anykščių „Valaukis“ giesmės bei Kauno Juozo Gruodžio konservatorijos kamerinio orkestro atliekami kūriniai.

Antrąją jubiliejaus iškilnių dieną bazilikos šventoriuje buvo pašventinta 1908 m. statyta ir neseniai atnaujinta Švč. Mergelės Marijos statula, o bazilikoje atidengta Seinų kapitulos pakabinta 200 metų Seinų vyskupijos įsteigimo jubiliejui paminėti atminimo lenta.

Irenos Gasperavičūtės nuotr.

Anykščių ansamblis „Valaukis“

Šv. Baltramiejaus atlaidai Žagariuose

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Po sausros, rugiapjūtei baigiantis, prapliupo lietus. Derliaus visgi susilaukta. Rugsėjūčio 26 d. (sekmadienį) Žagarių šv. Baltramiejaus bažnytėlėje susirinkę aplinkinių kaimų ūkininkai bei nemažai žmonių iš tolesnių miestelių ir kaimų meldėsi dėkodami Dievui už žemiškas dovanas. Šventei buvo gražiai pasiruošta – bažnytėlė išpuošta gėlėmis, ilgais kadagio šakelių bei rūtų vainikais ir javų varpomis. Šv. Baltramiejaus atlaidai tai mūsų numylėtųjų paukščių – gandrų palydėtuvės.

Atlaidų pamaldoms vadovavo kun. Petras Gucevičius, o jam talkino seiniškis kun. Adomas Adukauskas, tarnaujantis Suvalkuose. Mišių metu giedojo vietinis Žagarių bažnytėlės choras.

Kunigas Petras, žvelgdamas į altoriuje esantį minėto šventojo paveikslą, išsamiai papasakojo apie kankinį šv. Baltramiejų, kuris vaizduojamas laikantis rankose jam nudirtą odą.

Šv. Mišias pagražino iškilminga procesija su šv. Ostija ir Žolinių vainikais. Aplink bažnytėlę apeita tris kartus. Giedotos giesmės, prieš nešamą Švč. Sakramentą mergaitės barstė gėles. Po

procesijos prapliupo lietus ir lynojo iki vėlyvo vakaro.

Šv. Baltramiejaus paveikslas padovanotas 2017 m. birželio 9 d. Jis pirmiausia įneštas į Švč. Mergelės Marijos koplyčią Seinuose, kur atstovas iš Vatikano su kun. Robertu Rėkumi (kuris padovanojo Žagarių bažnytėlei šį šv. Baltramiejaus paveikslą) atnašavo šv. Mišias. Paskui paveikslas pervežtas Lastauskų mašina į Žagarius, o pernai prieš Šv. Baltramiejaus atlaidus įrėmintas ir pakabintas altoriuje.

Atlaiduose dalyvaujantis Balbieriškio seniūnijos kaimų bendruomenės „Vidupis“ pirmininkas Alfonsas Vitkauskas po pamaldų pagyrė visų atliktus Žolinių vainikus, neštus procesijoje. Išskyrė didžiausią paveikslo formos Birutės Roglienės atliktą vainiką su šv. Šeima. Padaręs šio vainiko nuotrauką, paruošė daugybę paveikslėlių su Šv. Juozapo litanija. A. Vitkauskas padėkojo veikėjams ir įteikė jiems pagal

B. Roglienės atliktas Žolinių vainikas

Virginijos Jarcūlytės nuotr.

B. Roglienės šv. Šeimą vaizduojantį vainiką pagamintas ikonas. Jas gavo B. Roglienė, A. Vektorius, G. Pakutkienė, viršaitis D. A. Lastauskas, jo tėvai O. ir V. Lastauskai.

A. Vitkauskas išaukštino darbščiają Birutę. Mat ji šiomet ilgai dirbo prie Žagarių vainiko – didelio formato šv. Šeimos portretą išklijavo spalvotais akmenėliais bei sėklomis ir papuošė gėlėmis, javų varpomis.

Po atlaidų gairinėje vyko suneštinės vaisės, agapė, kuriai karštus patiekalus ruošė B. Roglienė ir kitos moterys. Gražiai pagrojo Vidugirių kapela bei Šeštokų „Griežlė“. Nekantravo ir Seinų „Kultuvės“ saviveiklininkai. Mat jie repetavo kelias dainas ir norėjo čia jas sudainuoti, ypač šiai progai tinkančią „Gandrai“. Paraginti kunigo Petro padainavo nepriekaištingai ir labai džiaugėsi ir patys, ir kiti.

Procesija aplink Žagarių bažnytėlę

Virginijos Jarcūlytės nuotr.

Mokslo metų pradžia

ALICIJA KRAKAUSKIENĖ

SEINŲ „ŽIBURIO“ MOKYKLOJE

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykla pradėjo 14-uosius mokslo metus. Mokyklos materialinė bazė kiekvienais metais gerėja. Šiomet Lietuvos Respublikos švietimo ministerija padovanojo naują geltoną autobusiuką, daug naujos kompiuterinės įrangos. Pagal Lenkijos vyriausybės projektą „Aktyvi lenta“ įsigyti du aktyvūs monitoriai. Mokykla visą laiką stengiasi būti konkurencinga mieste. Tai pasiseka pasiekti, nes mokinių skaičius nemažėja.

Naujuosius mokslo metus pradėjo 111 moksleivių. Šie metai tam tikra prasme pereinamieji, dar veikia paskutinė gimnazijos klasė, bet nuo kitų mokslo metų mokykla taps aštuonmete pagrindine.

Kaip ir ankstesniais metais, mokykla bendradarbiaus su Seinų „Lietuvių namais“. Veiks sporto, grojimo, popmuzikos, šokių būreliai.

Ir pati svarbiausia naujiena – dar

iki rudens pabaigos bus baigtas statyti sporto aikštynas (finansuoja Lietuvos Respublika). Jį atidaryti planuojama per Seinų „Žiburio“ gimnazijos įkūrimo 100-mečio jubiliejų.

VIDUGIRIŲ MOKYKLOJE

Dėl švietimo reformos Vidugirių mokykla tapusi aštuonmete pagrindine. Šiais mokslo metais mokyklą lankys 40 mokinių. Klasės, kaip ir anksčiau, jungtos. Be dalykinių būrelių, dirbs vokalinis, šokių bei dramos būreliai. Pastaruoju metu mokykla pagal Lenkijos vyriausybės projektą „Aktyvi lenta“ įsigijo du aktyvius monitorius. Lietuvos Respublikos švietimo ministerija padovanojo kompiuterinės įrangos.

PUNSKO SAVIVALDYBĖS VAIKŲ DARŽELYJE

Mokslo metus pradėjo 102 darželinukai, iš jų lietuviškose grupėse – 88.

Toliau dirba 5 vaikų grupės: 4 lietuvių mokomąja kalba (dvi 3–4 metų ir dvi 5–6 metų) ir 1 lenkų mokomąja kalba (3–6 metų).

Darželyje planuojami dailės būrelis bei keramikos užsiėmimai. Vaikai lanko papildomai anglų kalbos ir tikybos pamokėles. Darželyje vyksta taip pat logopediniai užsiėmimai, o su vaikais, reikalaujančiais psichologinės-pedagoginės pagalbos, dirba psichologė.

PUNSKO DARIAUS IR GIRĖNO MOKYKLOJE

Mokslo metus pradėjo 267 mokiniai, iš jų lietuviškose klasėse – 203. Šie mokslo metai – pereinamieji, nes paskutinius metus mokosi gimnazijos klasė bei pirmuosius metus VIII klasė. Vieni ir kiti pavasarį laikys baigiamuosius mokyklos egzaminus, bet pagal skirtingas mokymo programas. Mokykla praturtėjo kompiuterine įranga, kurią padovanojo Lietuvos Respublikos švietimo ministerija. Pagal mokinių poreikius veiks dalykiniai būreliai ir moksleivių sporto komandos.

PUNSKO KOVO 11-OSIOS LICĖJUJE

Naujuosius mokslo metus pradėjo 60 mokinių, tarp jų 24 pirmokai. Nuo rugsėjo 3 d. licėjuje popierinius dienynus keičia elektroniniai. Mokykloje, be dalykinių būrelių, veiks dramos būrelis, šokių grupė „Salčia“, merginų bei vaikų krepšinio komandos. Moksleiviai redaguos žurnaliuką „Dėmesio“. Mišrusis choras „Pašešupiai“, kuriam vadovauja D. Pavilonis, susilaukė naujo koncertmeisterio – Raimundo Martinkėno.

Irenos Gaspėravičiūtės nuotr.

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje

Punsko Dariaus ir Girėno mokykloje

Kilęs iš Kauno kompozitorius, koncertmeisteris yra baigęs Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje

choro dirigavimo bei kompozicijos specialybę.

Šiais mokslo metais pradedamas

įgyvendinti pagal Erasmus + programą projektas „Tautinės mažumos – Europos turtas“. Jame dalyvaus Hainuvkos baltarusių mokykla, Vilniaus baltarusių mokykla ir Punsko licėjus. Projektas truks 2 metus.

SUVALKUOSE

Suvalkuose lietuvių kalbos mokysis 28 moksleiviai. Pamokos vyks jaunesniesiems antradieniais (4 pamokos) ir trečiadieniais (5 pamokos) Suvalkų 7-ajame mokyklų komplekse (Minkiewiczza g. 50) nuo 15 val.; vidurinių mokyklų moksleiviams – ketvirtadieniais (3 pamokos) Suvalkų 4-ajame mokyklų komplekse (Sejneńska g. 14) nuo 15.30 val. Jei dar atsirastų norinčiųjų lankyti pamokas, prašom kreiptis į mokytoją.

Mokytojas, knyga ir aš

TERESĖ JANUŠONIENĖ

*Sąsiuvinis baltas,
Lenta juoda,
O mano širdis
Knygai atverta.*

Mintimis grįžtu į praeitį, mąstau apie dabartį ir užduodu sau klausimą: „Ar verta skaityti knygas?“ Na, žinoma, kad taip. Aš šiandien drąsiai galiu pasakyti – knygas reikia ir net būtina skaityti. Nesvarbu, kiek tau metų.

Kai įsitrauki, laikas greitai bėga, užmiršti praeitį ir skausmą. Kartais kai įsiskaitai, net užmiršti, kad pietus reikia virti. Aš pati vaikystėje lankydama Valinčių mokyklą labai nemėgau skaityti knygų. Bandžiau išsisukti nuo skaitymo kaip gal visi mažamečiai.

Knyga lavina protą, mažina depresiją, žmogus neturi laiko gilintis į kitų gyvenimus, užsiimti apkalbomis. Kai ateina liūdno ir tamsios

rudens ir žiemos dienos, knyga yra geri vaistai – švarina ir šviesina protą.

Esu labai dėkinga gerbiamai mokytojai Marytei Savickienei, kuri mane Valinčiuose mokė metus laiko. Neseniai ją aplankius mokytoja mane paskatino skaityti ir rašyti. Labai mėgstu šią veiklą. Mokytoja Savickienė padovanojo daug gerų lietuviškų knygų, žinoma, ir poezijos. Už tai aš jai labai dėkinga. Ji man visada sakydavo: „Rašyk, Teresėle, juk tu gali ir sugebi.“

Noriu pasakyti mokiniams: nenusigręžkite nuo savo mokytojų, džiaukitės jais ir sveikinkite. Jaunas žmogus vienaip galvoja, o vyresnio amžiaus – kitaip. Praėjus kuriam laikui suprantame, kad darėme klaidų, nenorėjome mokytis, tik gauti gerus pažymius. Kadaisė manėm, kad dėl mūsų prastų pažymių kalti mokytojai. Taip nėra! Kartais širdy degina, kad

negalima jau tų mokytojų atsiprašyti, jiems padėkoti, nes jų tarp mūsų nebėra. Mokytojai mokinių neveda blogais keliais, tik deda visas pastangas, kad jie mokytųsi, ką nors gyvenime pasiektų. Mokytojai yra patyrę.

Neprisimenu, kelintais metais (tik žinau, kad jau buvau sukūrusi šeimą) sąskrydyje Burbiškiuose man perskaičius savo eiles apie Tėvynę ir nulipus nuo scenos priėjo gerbiamas mokytojas Algis Uzdila su žmona Alicija, paspaudė man ranką, apkabino ir pasakė: „Teresėle, buvo labai gražu.“ Riedėjo ašaros ir jiems, ir man, mokinei. Labai susijaudinau, kad mano lietuvių kalbos mokytojas priėjo prie manęs.

Mokytojai tikrai supranta, kas yra gražu. Apie juos niekada nereikia blogai galvoti, nes mokytojai daug stengiasi dėl mokinių gero. Tokia mano nuomonė.

„...vis vien sakyti gyvenimui TAIP“

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Mokyklose skambėjo skambučiai. Ir vėl vaikai buvo šaukiami sėsti į suolus. Mokytojai jų laukė stovėdami prie klasės slenksčio. Vieni dar tik krovėsi į kuprinę naujai nupirktą sąsiuvinį, kiti rišo mažas knygutes ir užsimetę ant pečių mokyklinį ryšulėlį skubėjo kaimo takeliu į kuklią, niekuo nuo kitų namų nesiskiriančią mokyklą. Nors dar galvoje skrajojo nenuoramom kregždės, žinojo, kad reikės nuvyti visas vasaros atostogų išdaigas ir susikaupti, mokytis naujų dalykų, skaityti ir rašyti. Tada, 1939-ųjų rugsėjo 1-ąją, vaikai nenutuokė, kad naujieji mokslo metai bus kitokie, o jų gyvenimas apsivers aukštyne kojomis.

Kai dar buvau vaikas, nekantriai laukdavau pirmosios dienos mokykloje. Tai buvo šventė, kvėpėjusi

naujomis knygomis, tuščiais sąsiuviniais, kurie tik laukė būti užrašyti, kuprinėje suvyniotu sumuštinium. O dabar kiekviena rugsėjo 1-oji primena pasaulį sukrėtusius įvykius. Baisu pagalvoti, kaip stipriai žmonėse sugriaudėjo prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas. Galbūt jo paveikslas yra kiek pabodęs ir kalbėti apie jį neįdomu ne tiek mums, kiek jauniausiai kartai, tačiau jo nagai, sudraskę mūsų šeimų gyvenimus, visada bus skaudžiai prisimenami. Ir spaus ašarą turėjusiems galimybę kalbėtis su tais, kurie savo rankomis dengė veidus nuo deginančių kulų, lenkėsi iš skausmo nuo plakančių jų nugaras rykščių. Vieni buvo priversti palikti gimtuosius namus ir keliauti į rytus, o kiti į vakarus. Karas su žmonėmis žaidė lyg su skudurinėmis lėlėmis.

Daliai iš jų pavykdavo išlikti ir iš naujo mokytis vaikščioti, o kiti nelemta buvo laimėti su dirginančia spygliuotų vielų tvora.

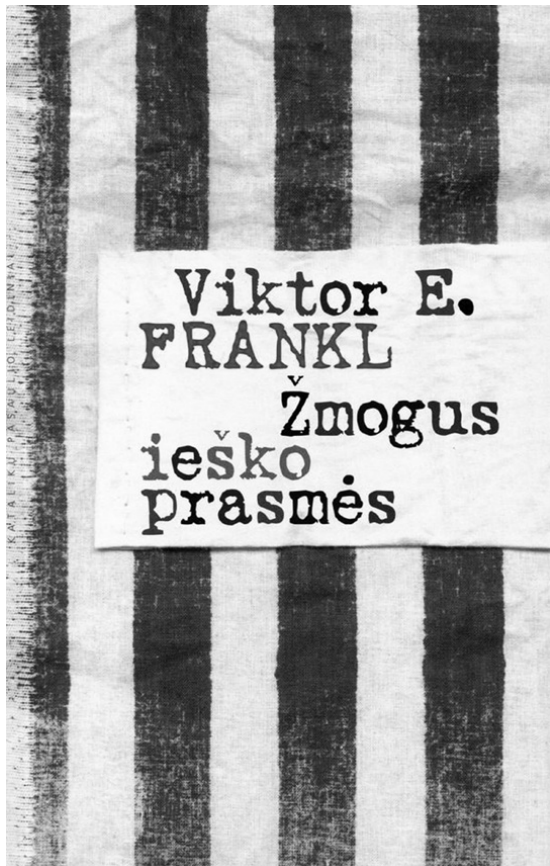
Antrasis pasaulinis karas purtė žmonių kūnus ir jausmus. Jeigu nebuvo taikomas fizinis smurtas, tai psichologiškai stengtasi palaužti. Nežinau, ar mūsų krašte buvę atsidūrusiųjų kurioje nors iš fašistų pastatytų pragariškų stovyklų, tačiau yra žinia, kad Aušvice kentėjo ne vienas lietuvis, ne tik žydų tautybės atstovai.

Dauguma knygų ir šiais laikais sukurtų filmų atskleidžia sunkiai sveiku protu suvokiamą realybę. Lenkijoje įkurtos koncentracijos stovyklos turbūt buvo pati baisiausia vieta. Čia buvo skiriamos šeimos, motinoms iš rankų išplėšiami vaikai, vaikų akyse žudomi tėvai. Kiekviename žingsnyje

žmogus tapdavo fašistų pasityčiojimo objektu. Lig šiol maniau, kad ten, kur nesustojamai iš kaminų rūko keistos spalvos dūmai, nebuvo nei trupučio šviesos. Buvau tikra, kad dienas, mėnesius ar metus kančiose skęstantys žmonės užmiršo džiaugsmo jausmą, nežinojo, ką reiškia šypsotis arba kūnu patirti pasigėrėjimą. Dabar žinau, kad buvo atvejų, kur žmonės sugebėjo neviltyje ieškoti vilties, bent trumpam nematyti, negirdėti ir nejausti to, kas aplinkui vyksta.

Laimei, į mano rankas pateko Viktoro E. Franklio (buvęs Vienos universiteto Austrijoje neurologijos ir psichiatrijos profesorius, psichoterapeutas, pasaulinio garso mąstytojas, humanistas) knyga „Žmogus ieško prasmės... vis vien sakyti gyvenimui TAIP“, kurioje aprašomi jo išgyvenimai koncentracijos stovyklose. Svarbu pabrėžti, kad tai nėra paprasta knyga, kurioje perteikiama žmogaus patirtis. Dėmesys skiriamas egzistencinei psichoterapijai, kuria autorius domėjosi visą gyvenimą.

V. E. Franklis buvo vienas tų, kuriems reikėjo kas dieną kovoti su mirtimi, alkium, fiziniais ir psichiniais sunkumais. Perskaičiusi knygą drįstu teigti, kad su juo kentėję žmonės turėjo laimės ieškoti paskutinių jėgų pajauti ramybę, nusišypsoti, užuosti vakaro saulės kvapą. Įdomu, kad pirmiausiai ieškoti buvimo prasmės koncentracijos stovykloje jis mokėsi iš kitų, anksčiau atvykusiųjų, o tik vėliau pats bandė žmones išmokyti įžvelgti bent kruopelę ko nors gražaus. Buvo tokių, kurie kas dieną dirbdami grioviuose, sugebėdavo kalbėtis apie maistą, kurio nuolat trūko. Alkis ir nuovargis durstė iš visų šonų,

todėl kai kuriems geriausias būdas „pasisotinti“ maistu buvo tiesiog jį aprašinėti. Susitikę du nelaimingieji pradėdavo klausinėti vienas kito apie mėgstamiausią patiekalą, dalintis receptais ir planuoti susitikimą už stovyklos ribų, kur laisvėje galės vaišintis tikru maistu. Šie sugebėdavo pasakoti iki mažiausių patiekalo smulkmenų.

Šypsena veide mokėdavo nusipiešti tie, kurie nebijojo svajoti apie praėjusius dienas, apie šeimą, mylimus žmones, svajonėse jiems dovanoti komplimentus ir prisijungti prie kuriamo meno. Stovyklose būdavo organizuojami kabareto vakarai. V. E. Franklis, pirmą kartą išvydęs tokioje baisioje vietoje organizuojamą „cirką“, apstulbo, kad žmogus sugeba juoktis, kai visai šalia deginami šimtai kūnų. Vėliau jis stebėjosi savo reakcija apsilankęs ne viename kabarete – nuoširdžiai pradėdavo juoktis iš koncentracijos stovykloje gimusių istorijų ir garsiai ploti su tais, kurie neseniai raudėjo dėl ką tik į krosnį palydėtų pažįstamų.

Meną sugebėta pamatyti net gamtoje. Tekanti saulė kalinių akyse puošdavosi įvairiausiomis spalvomis, o dangus nusimargindavo niekada nematytais bangų atspalviais. Jie ypač jautriai reaguodavo į skruostus palietusius spindulius. Remiantis V. E. Franklio prisiminimais, ten mokėta regėti tokius paveikslus, kokių turbūt pasaulyje nėra sukurta. Deja, tik mažytei dalelei pavykdavo išsaugoti vidinę laisvę, kuri padėdavo atgaivinti akių blyksnį ir dvasiškai vystytis, nepriklausomai nuo likimo atneštų dovanų.

Tik fašistų sukurta pragarą išgyvenę žmonės galėdavo pasakyti: „Gyvenimas primena vizitą pas dantistą. Atrodo, kad blogiausia dar prieš mus, o iš tikrųjų seniai jau po viskam.“ Kai silpniausieji manė, kad jau nieko negali būti blogiau, vilties nepraradusieji tikėjo laisve. Jos pastūmėti kiekvieną dieną laikė gyvenimo suteikta galimybe eiti pirmyn, ieškoti būdų pasisemti jėgų, žengti išsvajotos atgimimo aušros link ir... vis vien sakyti gyvenimui TAIP!

Seinų kunigų seminarija įkurta skeletu metų vėliau nei vyskupija. Šios seminarijos įsteigimą sąlygojo kelios priežastys. Pirmiausia vyskupijoje turėjo būti įkurta diecezinė seminarija, kaip reikalavo Bažnyčios kanonai. Seinų (Augustavo) vyskupijoje, Tykocine, veikusi kunigų misionierių vadovaujama dvasinė seminarija netenkino vyskupijos poreikių. Kaip žinome, nuo Vygrių vyskupijos įkūrimo trūko dvasininkų pastoraciniam darbui parapijose. Tiesa, ši dvasininkų trūkumo problema buvo sprendžiama sekuliarizavusių vienuolių įtraukimu į pastoracinį darbą. Daugiausia vienuoliai atvykdavo iš Vilniaus vyskupijos įvairių vienuolynų. Tačiau vienuolių įtraukimas į pastoraciją vyskupijos vyresnybei kėlė ir problemų dėl jų skirtingo teologinio išsilavinimo, kildavo nesupratimų dėl bažnytinės drausmės, moralės trūkumų. Dar viena, mūsų požiūriu gal pati svarbiausia, priežastis, kodėl Seinuose buvo įsteigta kunigų seminarija – tai dvasininkų, mokančių lietuvių kalbą ir galinčių tinkamai kunigauti lietuviškose parapijose, stoka. Seinai geografiniu požiūriu buvo arti lietuvių gyvenamos teritorijos ir tai jaunuoliams palengvino atvykimą į kunigų seminariją. Kita aplinkybė, palengvinusi kelią į seminariją jaunuoliams iš lietuviškos vyskupijos dalies, buvo tai, kad Marijampolėje iš pradžių įsteigta keturklasė apskrities mokykla, o vėliau gimnazija. Ta aplinkybė buvo svarbi, nes Marijampolės mokyklų auklėtinių daugiausia studijavo Seinų kunigų seminarijoje, kai tuo tarpu iš Suvalkų ir Lomžos gimnazijų jų buvo mažiau.

Per visus Seinų kunigų seminarijos veiklos metus iš viso buvo priimti 1196 klierikai. Daugiau klierikų atvyko iš vyskupijos lietuviškosios dalies – Naumiesčio (Vladislavovo), Marijampolės, Vilkaviškio, Kalvarijos, Seinų apskričių arba dekanatų. Mūsų skaičiavimais, klierikai iš lietuviškų parapijų sudarė apie 75,5 % nuo

bendro klierikų skaičiaus. Tikėtina, kad iš lietuviškosios vyskupijos dalies kilusių klierikų gimtoji arba tėvų namų kalba buvo lietuvių. Taigi tokie asmenys, gavę kunigystės šventimus, galėjo pilnai įsitraukti į pastoracinį darbą lietuviškose parapijose. Reikia pažymėti, kad seminarijoje lietuvių kilmės klierikai išmokdavo ir lenkų kalbą, ir pilnavertiškai galėjo dirbti vyskupijos lenkiškose parapijose.

Po kelių įvadinių pastabų apie Seinų kunigų seminariją pereikime prie mūsų pranešimo temos. Buvo labai svarbu, kad tautiškai susipratę kunigai susiformuotų dar besimokydami seminarijoje ir po jos baigimo parapijose prisidėtų prie parapijiečių tautinio sąmoningumo kėlimo. Lietuvius klierikus Seinų kunigų seminarijoje imtis lituanistinės veiklos (rinkti liaudies kūrybą, bandyti patiemis rašyti) paskatino lenkų kalbos ir literatūros profesorius Stanislovas Jemiołkovskis, kuris seminarijoje dirbo 1864–1872 m. Prasidėjusi lietuvių lituanistinė veikla buvo tęsiama vėlesniais metais. Šis darbas buvo atliekamas įvairiomis formomis ir netgi devintajame dešimtmetyje įkurta slapta lietuvių klierikų organizacija. Lietuvių klierikų lituanistinė veikla tęsėsi iki seminarijos veiklos pabaigos.

Jau seminarijoje tautiškai susipratę kunigai kultūrinį visuomeninį darbą tęsdavo parapijose, taip prisidedami prie parapijiečių tautinio sąmoningumo kėlimo. Savo ruožtu tai turėjo įtakos būsimos nepriklausomos Lietuvos piliečių ugdymui. Viena iš seminarijos auklėtinių kultūrinio visuomeninio darbo formų buvo dvasininkų įsitraukimas į nelegalios lietuviškos spaudos platinimo darbą. Pagal Benjamino Kaluškevičiaus ir Kazio Misiaus sudarytą Lietuvos knygnešių ir daraktorių biografinių žinyną pavyko nustatyti, kad šimtas Seinų (Augustavo) vyskupijos kunigų buvo susiję su knygnešyste ir daraktoriyste. Daugiausia kunigai prisidėjo prie draudžiamos lietuviškos spaudos

Atkurtai Lietuvai Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai – nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrėjai

Pranešimas skaitytas rugsėjo 1 d. Seinų vyskupijos 200 metų jubiliejui skirtoje konferencijoje

ALGIMANTAS KATILIUS

platinimo ir platinimo organizavimo. Tai buvo gana masiškas kunigų įsitraukimas į kultūrinę veiklą. Kai kuria prasme ją galima traktuoti kaip politinę – pasipriešinimą oficialiajai carinės valdžios politikai. Plėtodami šią nelegalią veiklą kunigai prisidėjo prie lietuvių tautinio atgimimo stiprinimo.

XX a. pradžioje iki Pirmojo pasaulinio karo svarbiausia dvasininkų kultūrinės veiklos forma buvo

dalyvavimas draugijų veikloje. Seinų (Augustavo) vyskupijos dvasininkai lietuviai pirmiausia dalyvavo 1906 m. pradžioje Marijampolėje įsteigtoje visuomeniškai aktyvaus kunigo Justino Staugaičio švietimo draugijoje „Žiburyš“. Ši draugija Suvalkų gubernijoje plačiai išvystė savo veiklą lietuviškoje parapijose. Iš viso buvo įsteigti 63 skyriai, kuriuose aktyviai reikėsi Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai

kunigai. Apie tai byloja faktas, kad Kazio Šapalo surinktais duomenimis, kunigai skyrių valdybų pirmininkais buvo 57 skyriuose. Visai kunigų valdybose nebuvo tik trijuose skyriuose. Kituose skyriuose, kur kunigai nebuvo pirmininkai, jie įėjo į valdybų sudėtį. Parapijose, kur dirbo keli kunigai, valdybos nariais tapdavo du ar trys. Draugijos skyriai reikėsi švietimo srityje (steigė pradžios mokyklas, Marijampolėje įkūrė mergaičių progimnaziją), organizavo suaugusiųjų kursus, kūrė bibliotekas ir skaityklas, organizavo paskaitas įvairiomis temomis, rengė vakarus su vaidinimais, keletas skyrių buvo suorganizavę chorus ir t. t. Galima sakyti, kad per kultūrinę veiklą draugijose kunigai prisidėjo ir prie parapijiečių politinio sąmoningumo kėlimo. Dėl to šią veiklą reikia vertinti kaip svarbią Nepriklausomos Lietuvos kūrimui.

Kalbant apie dvasininkų tiesioginę politinę veiklą, reikia pradėti nuo to fakto, kad nemažai jų dalyvavo pirmajame lietuvių politiniame forume Didžiajame Vilniaus Seime, kuris vyko 1905 m. gruodžio mėn. Kitas svarbus lietuvių politinio veikimo įvykis, tai 1917 m. rugsėjo 18–22 d. Vilniaus lietuvių konferencija, kurioje buvo išrinkta Lietuvos Taryba, paskelbusi Lietuvos nepriklausomybę. Vilniaus konferencijoje iš viso dalyvavo 68 katalikų dvasininkai. Seinų (Augustavo) vyskupijai atstovavo 12 kunigų: Stanislovas Čėsna, Vincas Dvaranauskas, Adomas Lastauskas, Juozapas Marma, Antanas Petrauskas, Jonas Reitelaitis, Matas Sakevičius, Juozapas Stankevičius, Justinas

Seinų vyskupijos žemėlapis

Staugaitis, Antanas Šmulskštys, Jonas Totoraitis, Vincentas Vizgirda. Iš Seinų buvo du kunigai Antanas Petrauskas ir Jonas Totoraitis. Biografinėje literatūroje nurodoma, kad konferencijoje dalyvavo Punsko klebonas Motiejus Simonaitis, bet Antano Tylos paskelbtame konferencijos dalyvių sąrašė jo pavardės nėra. Tačiau M. Simonaitis buvo konferencijos organizacinio komiteto narys. Kitas organizacinio komiteto narys iš Seinų vyskupijos buvo kun. Justinas Staugaitis. Apie konferencijos pradžios Mišias Vilniaus katedroje kun. Antanas Šmulskštys rašė: „Prisirinko lietuvių, kas tik galėjo. Ir gimnazijos mokiniai, ir kursistai, ir prieglaudų bei mokyklų vaikai, ir galop mes, delegatai. Graudu pasidarė išgirdus „Pulkim ant kelių“. Bandžiau mels-tis, bet nepavyko. Pritariau giesmei ir kažkokia galinga srovė nunešė mane. Visa pamiršęs, juste jaučiau tąjį Galybių Viešpatį, kuris trupina ginklus ir valdo Karalystes. Jaučiau Apvaizdos kvėpavimą, jaučiau Tėvynės laisvę ir širdis stipriai plakė.“ Konferencijoje buvo priimtas svarbiausias nutarimas, kad Lietuva turi būti nepriklausoma. Į Lietuvos Tarybą iš Seinų (Augustavo) vyskupijos pateko kun. Justinas Staugaitis. Jo veikimas Taryboje buvo žymus – jis buvęs Tarybos vicepirmininkas. Dažnai pasisakydavo posėdžiuose, buvo renkamas į komisijas ir delegacijas, pasirašė Lietuvos nepriklausomybės aktą. Dalyvavo lietuvių konferencijoje Lozanoje, kur svarstyti Lietuvos reikalai.

Lietuvos nepriklausomybei įtvirtinti labai svarbus Steigiamojo Seimo išrinkimas. Į Steigiamąjį Seimą buvo išrinkti keturi Seinų kunigų seminarijos auklėtiniai – Justinas Staugaitis, Mykolas Krupavičius, Antanas Šmulskštys ir Juozapas Vailokaitis. Pirmieji du buvo labai ryškūs Steigiamojo Seimo ir po to buvusių Seimų nariai. Visi šie kunigai atstovavo krikščionims demokratams, kurie Steigiamajame Seime turėjo daugumą.

Dabar trumpai apžvelkime kiekvieno nuopelnus atskirai. Kun. Justinas Staugaitis buvo antrasis, vėliau pirmasis Steigiamojo Seimo vicepirmininkas, dirbo Konstitucijos komisijoje. Dažnai kalbėdavo plenariniuose posėdžiuose, ištraukdavo į diskusijas vidaus, užsienio politikos, švietimo, žemės reformos, Konstitucijos klausimais. Justino Staugaičio darbas Steigiamajame Seime buvo susijęs ir su Lietuvos diplomatija. 1920 m. spalio mėn. kartu su Mykolu Šleževičiumi, Vincu Čepinskiu ir Maksu Soloveičiku lankėsi Londone, Paryžiuje ir Romoje. Čia susitiko su aukštais užsienio reikalų ministerijų pareigūnais. Ši Steigiamojo Seimo delegacija siekė Lietuvos pripažinimo *de jure*, supažindindavo Vakarų Europos diplomatus su Vilniaus krašto problema. Kun. J. Staugaitis buvo išrinktas į Pirmąjį ir Antrąjį Seimus. Juose jis užėmė vadovaujamus postus. Pirmajame Seime buvo vicepirmininkas, o Antrajame Seimo pirmininkas. Dalyvavimas politinėje veikloje nesutrukdė kun. J. Staugaičiui kilti bažnytinės hierarchijos laiptais. 1926 m. tapo naujai įkurtos Telšių vyskupijos vyskupu ordinaru. Taigi J. Staugaičio darbas Lietuvos Taryboje ir po to buvusiuose Seimuose byloja apie didelius jo nuopelnus kuriant Lietuvos nepriklausomą valstybę.

Kitas ryškus Steigiamojo Seimo narys buvo kun. Mykolas Krupavičius. Jis vadovavo krikščionių demokratų partijos frakcijai. Pats didžiausias M. Krupavičiaus nuopelnas Lietuvos istorijoje, tai žemės reformos įgyvendinimas. Jis buvo žemės reformos architektas. Žemės reformos įstatymo svarbą rodo tas faktas, kad Steigiamojo Seimo komisijoje šis įstatymas buvo svarstomas net 81 posėdyje ir 27 Steigiamojo Seimo plenariniuose posėdžiuose. Įstatymo svarstymas užtruko pora metų. Per Steigiamojo Seimo dvejų su puse metų veikimo laikotarpį M. Krupavičius kalbėjo daugiau kaip

150 kartų. Jis nebuvo abejingas nė vienam Steigiamojo Seimo svarstyti pateiktam įstatymui. Po Steigiamojo Seimo M. Krupavičius buvo renkamas į visus tris seimus ir buvo žemės ūkio ministras. Taigi ant jo pečių gulė žemės reformos vykdymo rūpesčiai.

Kun. Antanas Šmulskštys dirbo Švietimo ir Krašto atstatymo komisijoje, vadovavo Lietuvos gynimo komiteto Propagandos skyriui. Seimo diskusijose A. Šmulskštys dalyvavo gana retai. Dažniausiai kalbėdavo, kai reikėdavo ginti ir plačiau paašškinti komisijų, kuriose dirbo, redaguotus įstatymų projektus. Po Steigiamojo Seimo buvo renkamas į visus tris seimus. A. Šmulskštys – aktyvus krikščionių demokratų partijos narys: keturias kadencijas CK narys ir netgi partijos pirmininkas.

Kun. Juozapas Vailokaitis dirbo keliose komisijose: Laikinosios valstybės konstitucijos projekto, Ekonominėje (pastarajai vadovavo), Žemės reformos ir Biudžeto. Gana aktyviai pasisakydavo dėl Seime svarstomų įstatymų. Protokoluose užfiksuota, kad kalbėjo 128 kartus. J. Vailokaitis pasižymėjo ūkiniame Lietuvos gyvenime. Buvo didžiausio Lietuvoje komercinio Ūkio banko akcininkas, šio banko valdybos pirmininkas. Su kitais įkūrė daug akcinių bendrovių ir buvo jų dalininkas.

Apibendrinant galima pasakyti, kad Seinų kunigų seminarijos auklėtinių dalyvavimas nepriklausomos Lietuvos kūrime tam tikra prasme prasidėjo gerokai anksčiau, iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Jis reiškėsi per dalyvavimą knygnešystėje, draugijų veikloje. Keletas dvasininkų prisidėjo prie politinių ir ekonominių nepriklausomos Lietuvos pagrindų kūrimo. Vienas Seinų (Augustavo) vyskupijos atstovas buvo Lietuvos Tarybos narys ir pasirašė Nepriklausomybės aktą. Keturi kunigai buvo išrinkti į Steigiamąjį Seimą. Atskiras klausimas būtų, kaip parapijų kunigai dalyvavo vietos savivaldos kūrime.

Bernardas Čepulis. Seinų vyskupijos kunigo trumpa gyvenimo istorija

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Nerašysiu apie Seinų vyskupijos istoriją, kadangi apie tai jau nemažai rašė profesionalūs istorikai. Daug informacijos galime rasti tiek „Aušroje“, tiek kituose „Aušros“ leidyklos leidiniuose, nekalbant apie interneto platybes arba lietuvių ir lenkų istorikų paskelbtas monografijas. Šiame „Aušros“ numeryje taip pat galite paskaityti A. Katiliaus straipsnį apie Seinų kunigų seminarijos auklėtinius.

Jau ne kartą esu minėjęs, kad Seinų vyskupijos ar kunigų seminarijos istorija susideda iš daugybės mažųjų žmonių gyvenimo istorijų. Šios

pavienės istorijos, kurios sudaro bendrą istorijos vaizdą, ir yra pačios įdomiausios. Kartais sunku įsivaizduoti, kur likimas nublokšdavo buvusius Seinų kunigų seminarijos klierikus, ką jie veikė likusį gyvenimą ir kuriame pasaulio kampelyje atsidūrė. Vienas 1912 m. žuvo „Titaniko“ laive, kitas tapo palaimintuoju, trečias Vasario 16-osios akto signataru, ketvirtas mirė tremtyje Sibire... Galima būtų ilgai vardinti. Juolab kad niekuo ne prastesni darbai tų, kurie ypatinškai neišgarsėjo Lietuvos ar Lenkijos istorijoje, tačiau nuveikė milžiniškus darbus kurdami mokyklas, senelių prieglaudas, rūpindamiesi lietuvių kalbos išlikimu Lomžos apylinkėse, Berznyko parapijoje ar Čikagoje. Vieną tokią istoriją ir norėčiau trumpai priminti.

Šią vasarą bevaikščiodamas Lazdijų Šv. Onos bažnyčios šventoriuje pamačiau atminimo lentą, skirtą kunigui Bernardui Čepuliui, o kitoje šventoriaus pusėje Lazdijų dekanas (1905–1982) kun. Vaclovo Strimaičio kapą. Apie kun. V. Strimaitį jau buvau girdėjęs. Studijuodamas Vilniaus universiteto Istorijos fakultete domėjausi Seinų kunigų seminarijos istorija, rašiau magistrinį darbą. Tuo metu mano darbo vadovas – būsimas Telšių vyskupas dr. Jonas Boruta SJ atnešė ir padovanojo V. Strimaičio sovietmečio laikais Lazdijuose surašyto Seinų vyskupijos istorijos rankraščio kopiją. Tai pagilino mano

žinojimą apie Seinų vyskupiją ir kunigų seminariją. Dar labiau įtikino, kokį gilų pėdsaką ji paliko šio krašto ir Lietuvos istorijoje. Apie kun. V. Strimaitį parašysiu kada nors vėliau. Jo asmenybė yra labiau žinoma.

Tuo tarpu apie B. Čepulį nebuvau daug girdėjęs. Dėmesį patraukė atminimo lentoje esantis įrašas: „Sibiro kankinio atminimui. Lazdijų parapijos klebonas. Kunigas Bernardas Čepulis. Gimė 1891 m. Seinuose. Suimtas 1950.05.26 Lazdijuose. Mirė 1953.02.14 Karagandos lageryje“. Žinoma, mane, seiniškį, pirmiausia sudomino tai, kad B. Čepulis gimęs Seinuose.

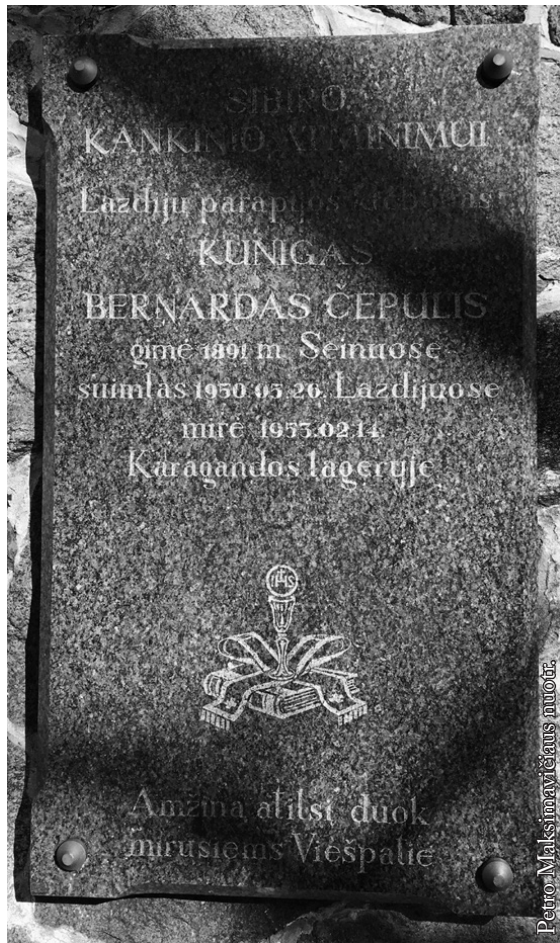
Pradėjus ieškoti daugiau informacijos apie šį kunigą plačiau atsiskleidė jo ryšys su Seinų kraštu ir tolesnis likimas. Verta priminti, kad – kaip nustatė Seinų kunigų seminarijos istorijos žinovas, istorikas dr. Algimantas Katilius – per visą Seinų kunigų seminarijos istoriją joje mokėsi tik 16 klierikų, kilusių iš Seinų parapijos (Katilius A. *Katalikų dvasininkijos rengimas Seinų kunigų seminarijoje (XIX a.–XX a. pradžia)*. V., 2009, p. 348). Vienas jų ir buvo B. Čepulis. Minint gražų Seinų vyskupijos įsteigimo jubiliejų yra gera proga daugiau apie šį asmenį parašyti. Gal kai ką sudomins Čepulių šeimos likimas.

Daugiausiai informacijos apie kun. B. Čepulį pavyko aptikti praėjusio amžiaus 9 dešimtmetyje JAV lietuvių leistoje spaudoje. Čikagoje leidžiamame „Drauge“ 1984 metais pasirodė kelių dalių Antano Masionio

Iš „Draugo“, 1984 m.

Kun. Bernardas Čepulis

autorystės straipsnis „Bernardas Čepulis (1884–1951). Kunigas, pedagogas, kankinys“ (*Draugas*. Čikaga, 1984, Nr. 203–216). Straipsnio autorius gerai pažinojo kun. B. Čepulį. A. Masionis (1909–1995) – pedagogas, visuomenės veikėjas. 1931–1932 m. buvo moksleivių ateitininkų sąjungos valdybos pirmininkas. Mokytojavo Kretingos pranciškonų gimnazijoje, 1941–1944 m. – Lazdijų gimnazijos direktorius. Pasitraukė į Vakarų, nuo 1949 m. – JAV. 1992 m. Čikagoje išleido knygą apie ateitininkų veiklą Lietuvoje „Ateitininkų dvasia nepalūžo“, rašė „Draugui“.

Iš šio straipsnio sužinome, kad B. Čepulio senelis buvo kilęs iš Alytaus apskrities. XIX a. viduryje persikėlė į Krasnovo valsčiaus Naujasodės kaimą. Kunigo Bernardo tėvai Simonas ir Viktorija Čepuliai buvo ūkininkai, augino šešis sūnus ir dvi

dukteris. Iš kun. Bernardo brolių vyriausias buvo Stasys. Jis mokėsi Seinų triklasėje mokykloje ir Suvalkų gimnazijoje. Po to įstojo į Seinų kunigų seminariją. Įšventintas į kunigus 1902 m. Pirmojo pasaulinio karo metais už žmonių gynimą ir lietuviškų mokyklų steigimą buvo 3 metams ištremtas į Vokietiją. Nuo 1922 m. dirbo Kybartuose, kur klebonaudamas pastatė bažnyčią, direktoriavo vietinėje „Žiburio“ mokykloje. Brolis Kazimieras buvo Lazdijų banko direktorius, o Pranas ūkininkavo Naujasodėje. Kitas brolis Liudas (g. 1893 m.), baigęs Seinų „Žiburio“ gimnaziją, studijavo Šveicarijoje, Friburgo universiteto Gamtos-matematikos fakultete, vėliau mokytojavo Marijampolės gimnazijoje. Jaunesnioji sesuo Sofija (g. 1886 m.) buvo mokytoja. Kai 1919 m. atidaryta Seinuose „Žiburio“ draugijos mergaičių gimnazija, Sofija buvo jos vadovybėje. Mirė Lazdijuose 1979 m., kur ir palaidota.

Tokioje šeimoje 1886 m. gimė ir augo Bernardas. Reikia pripažinti, kad kai kuriuose šaltiniuose nurodoma, jog būsimas kunigas gimė ne Seinuose, bet Naujasodės kaime, Rudaminos valsčiuje (*Lietuvos katalikų dvasininkai XIV–XXI a.* Istorinė biogramų duomenų bazė). Bernardas pasekė savo vyriausiojo brolio Stasio keliu. Pasimokęs gimnazijoje, įstojo į tą pačią Seinų kunigų seminariją. Įšventintas kunigu 1914 m. ir paskirtas į Lazdijų parapiją. Kai 1923 m. Leipalingyje buvo atidaryta progimnazija, kun. Bernardas pakviestas šiai mokyklai vadovauti. Šį kvietimą jis gavo klebono A. Savicko rūpesčiu. Kun. A. Savickas buvo labai veiklus Seinuose. Jis buvęs katedros vikaras, darbavęsis „Žiburio“ draugijos valdyboje ir daug prisidėjęs prie lietuviškų mokyklų Seinuose

steigimo. Iš to laiko pažinojo klieriką, vėliau kunigą Bernardą. Jis jį ir rekomendavo paskirti Leipalingio progimnazijos direktoriumi. Kunigas B. Čepulis šioje mokykloje išdirbo iki 1935 m. Uždarius Leipalingio gimnaziją dvasininkas buvo perkeltas į Šakius, kur ėjo Šakių gimnazijos kapeliono pareigas. Šiame poste ilgai neužtruko. Prasidėjus sovietų okupacijai B. Čepulis 1941 m. rudenį sugrįžo į Lazdijus, kur paskirtas klebonu tęsė pastoracinį darbą. Lazdijuose klebonavo iki 1950 m. Rudenį buvo suimtas ir išvežtas į Karagandos koncentracijos lagerį. Neaiški lieka mirties data. A. Masionis savo atsiminimuose nurodo 1951 m. vasario 14 d., tuo tarpu atminimo lentoje, kuri kabo ant Lazdijų bažnyčios sienos, nurodoma 1953 m. vasario 14 d.

Atsiminimų apie kun. Bernardą autorius A. Masionis prisimena jį kaip labai gerą pedagogą. „Mokykloje buvo ne tiek mokyklinė, kiek šeimyniška nuotaika. Todėl mokiniai nesivaržydavo direktoriui pateikti klausimų ir visuomet galėdavo tikėtis gauti atsakymą į jiems rūpimą klausimą.“ Užsiėmė daile, gamino baldus, remontavo klases. Šių darbų mokė ir savo mokinius. Rūpinosi ir suaugusiųjų švietimu. 1928 m. Leipalingyje įsteigė vysk. Valančiaus liaudies universitetą suaugusiems, kuriame dėstė progimnazijos mokytojai. Rėmė jaunimą, ateitininkų judėjimą.

Kai 1944 m. liepos viduryje frontas buvo priartėjęs, kun. Čepulis nesutiko trauktis iš Lazdijų. Nusprendė likti su savo tikinčiais. Kunigiškas jausmas neleido jam palikti pareigų.

Galima sakyti, tai trumpa ir tragiškai pasibaigusi vieno žmogaus istorija. Tačiau kun. B. Čepulio charakterio savybės, noras angažuotis į visuomeninį darbą, padėti kitiems paliko gilų pėdsaką ne tik Seinų ir Lazdijų krašto, bet taip pat Lietuvos istorijoje.

„Protėvių būtovės alsa“

MARYTĖ SAVICKIENĖ

*Branginkime mūsų krašto praeitį
Ir neleiskime jos užmiršti!
Kiekvieno lietuviuo širdyje
Lai ilgai alsuoja
„Protėvių būtovės alsa“.*

„Protėvių būtovės alsa“ – tai Kazimiero Baranausko, „Suvalkiečio“ redaktoriaus ir publicisto, 2018 m. išleista autorinė knyga. Tai svarbi ir reikalinga dovana visiems mūsų krašto lietuviams minint Lietuvos 100-metį.

Tai trečioji autoriaus knyga. Čia gerb. Kazimieras mums pateikė žinių apie Sūduvos kraštą, kurį pažino ir pamilo. Šis unikalus leidinys parašytas skaitytojams suprantama, tačiau turtinga kalba.

Kazimieras Baranauskas yra leidinio „Suvalkietis“ steigėjas ir redaktorius, knygų „Suvalkų lietuviai“ bei „Valinčiai. Žmonės, jų darbai ir likimai“ sudarytojas ir bendraautoris, knygų „Sūduvių pėdsakais“ ir „Protėviškės stogu“ autorius, albumėlio „Prie Ančios krantų“ ir knygos „Viktoras Vinikaitis“ išleidimo sumanytojas, knygos „Vienybės dvelksmas“ sumanytojas, vienas iš sudarytojų ir bendraautoris.

Autorius jau pusę amžiaus gyvena Suvalkuose, prie Juodosios Ančios krantų. Čia jis išgirdo šlamesį senų miškų ir kapuose besiilsinčių protėvių balsą. Lankydamas piliakalnių, pilkapynus, archyvus surinko daug mokslinių žinių. Surado dvasinę ramybę, gyvenimo tikslą. Taip ir gimė nauja knyga, pavadinta „Protėvių būtovės alsa“.

Suvalkų „Vienybės“ klubas gerb. Kazimierui tapęs antrais namais, kur „dvasingi suvalkiečiai, nuo amžių tautos dalis, dar himną galingai gieda,

100-metį Didžiosios Lietuvos iškilmingai mini“.

Leidinyje yra estetiškai išleistas „Aušros“ leidyklos. Jį sudaro 192 puslapiai. 64 puslapius autorius skyrė mėgstamai poezijai. Ji padalinta į tris poskyrius: Ramovės alsa, Šeimos ir draugų apsupty, Šypsenų eliksyras. Poezijoje rasime nuostabių metaforų, jau užmirštų mūsų kraštiečių. Netruksta ir personifikacijų, kur daiktus autorius apdovanoja gyvųjų ypatybėmis.

Proza taip pat padalinta į poskyrius: Suvalkijos lobiai, Žmogaus veiklos atspindžiai, Giminės kilmė ir likimai, Pasakos ir legendos. Aforizmų skyriuje pateikta nemažai auksinių minčių, kurias autorius rinkęs per 30 metų. Sūduva piliakalnių apsuptyje įamžinta svarbiame žemėlapyje „Šiaurinė Sūduva“.

Autorius, rašydamas knygą, rėmėsi faktais. Pabaigoje spausdinamos spalvotos nuotraukos, patrauklios skaitytojo akiai ir trumpai aprašytos.

Gražiame Sūduvos krašte gamta ir žmogus užima ypatingą, svarbią vietą. Teigiama, kad žmogui dėl grožio pajutimo tarnauja butis, meno kūriniai, poezija, literatūra ir gamta.

Knygą autorius pradėjo eilėraščiu „Būtovės sargyboje“. Pirmoji ir antroji eilutės rodo, kad kūrėjo širdis nerami dėl Sūduvos krašto likimo. Sūduvos vyrus ir mielas vaidilutes jis šaukia budėti prie tėvynės krantų, kur „Nemunas platus šnara, vingiuoja, Baltija gintarinė pasiilgsta syvų gavių“. Apie šių vyrų narsumą

KAZIMIERAS BARANAUSKAS

PROTĖVIŲ BŪTOVĖS ALSA

ir kovingumą rašoma trečiajame posme. Jie vadinami lygumų karštuoliais. Autorius šaukia pasaulio lietuvius „sparnų nesuglausti“, tardamas: „Tavęs laukia tėvynė – graži, nemari.“

Knyga įdomi. Verta ją paskaityti kiekvienam lietuviui ir tiems, kas supranta lietuvių kalbą.

Gerbiamas rašytojau

*Kazimierai,
Meilė knygai,
Gimtai žemei
Tavo širdy geroj,
Kaip Nemunas
Ilgaj, plačioj,
Tegul neišblės,
Ilgai dar liepsnos!*

„Ledinės ašaros“

RŪTA BURDINAITĖ

Galėtume paklausti: ką dar galima pasakyti apie tremtį? Atgimus nepriklausomai Lietuvai pasirodė jau daugybė buvusių tremtinių knygų, pasakojimų, prisiminimų ir pan. Tačiau ši tema yra tokia neišsenkanti ir begalinė, kaip begalinės buvo ištremtųjų kančios ir jų sielvartas.

Šių metų gegužės pabaigoje Punsko „Aušros“ leidykloje pasirodė Elvyros Biliūtės-Aleknavičienės „Ledinės ašaros“. Tai jau vienuoliktoji šios autorės knyga. Joje kalbama apie vaikystėje ištremtus arba

jau tremtyje gimusius Lietuvos medikus.

Birželio 14-ąją, minint Gedulo ir vilties dieną, Punsko Kovo 11-osios licėjuje įvyko šios knygos sutiktuvės. Jas surengė Punsko „Aušros“ leidykla ir licėjaus I klasės mokiniai su savo auklėtoja Birute Vaičiuliene.

„Man atrodo, kad šią akimirką čia susirinko visa Lietuva, daug kentėjusi, verkusi, bet turinti didelę viltį“, – po trumpos moksleivių programos prabilo autorė. Ji priminė, kad gražiausi, tauriausi ir švariausi protai iš Lietuvos buvo deportuoti pirmiausia. Tai mokytojai, dvasininkai, gydytojai. Pastaroji knyga būtent ir pasakoja apie gydytojus, kurie dirbo ar dar tebedirba Alytaus Stasio Kudirkos ligoninėje.

Knyga skirta Lietuvos šimtmėčiui ir minėtos ligoninės šimtosioms įkūrimo metinėms. Joje pateiktos Sibiro tremtį kentėjusių medikų biografijos.

Daugelio iš jų atmintyje išlikę motinų pasakojimai, bet ir draugų pasiūlypimai: „Kodėl tu sibirikas?“ Bet tie „sibirikai“ įrodė, ką gali. Šiandien jie

žinomi ir nusipelnę Lietuvos gydytojai. Bemaž visi medikai buvo idealistai ir aukojosi Lietuvai ir jos žmonėms.

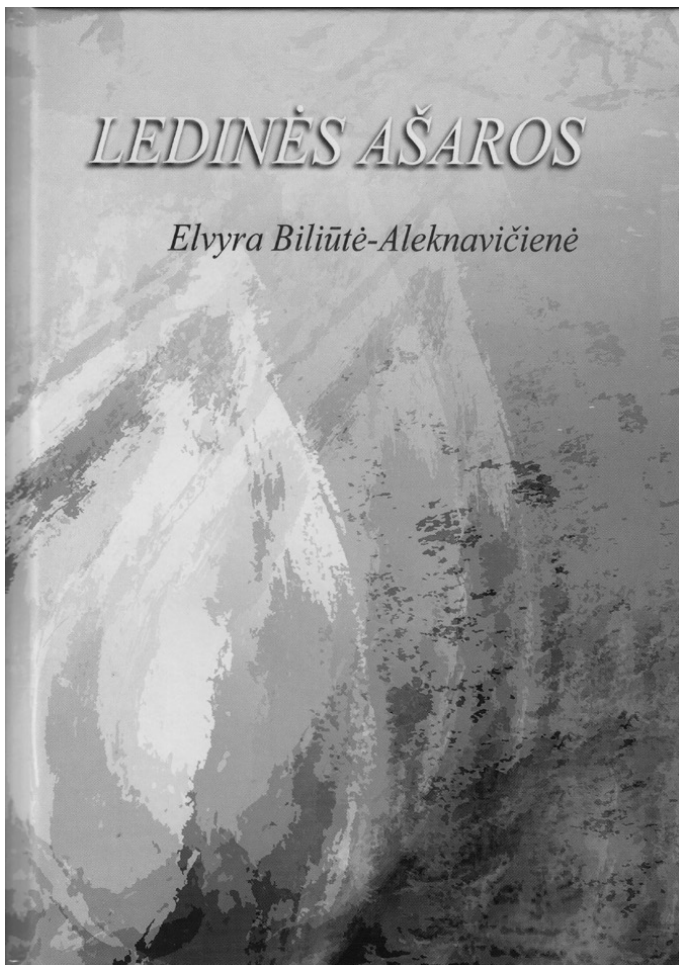
Knygos autorė taip pat priminė lietuviškojo žodžio meilę ir svarbą. Ypač dėkojo lituanistams, kurie visais laikais buvo kaip vėliavnešiai, nešantys gimtąjį žodį į lūpas ir širdis.

„Visiems dėkoju už buvimą drauge, už pamąstymus, kas padėjo ištvirti lietuviams tremtyje“, – kalbėjo autorė. Ji pasidžiaugė, kad ta mažytė Lietuva iškentė visas negandas ir tapo didelė. Moksleiviams linkėjo, kad pasukę savo pasirinktu keliu nugalėtų visas kliūtis, kad nesutiktų tokių sunkumų, kokius sutiko Sibiro lietuviai.

„Viltingos ir gražios ateities jums. Težydi jūsų svajonės ir būkite laimingi“, – užbaigė pagrindinė renginio viešnia Elvyra Biliūtė-Aleknavičienė.

Gražiu autorės darbu pasigėrėjo ir Lietuvos Respublikos konsulato Seinuose vadovas Vaclav Stankevič, pabrėždamas, jog svarbu rašyti, nes kas parašyta, tai išlieka. O mokyklos direktorius Alvydas Nevulis priminė, kad šalia Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios turime taip pat Sausio 13-ąją ir Birželio 14-ąją, kurios byloja, kad okupantas sunaikino daugelio žmonių gyvenimus, bet neįveikė jų noro išlikti laisvais žmonėmis.

Elvyros Biliūtės-Aleknavičienės „Ledinės ašaros“ bus platinamos per artimiausią istorijos paveldo konferenciją „Terra Jatwezenorum“ Punske.

Krasnagrūdės pagrindinė lietuviška mokykla šiemet švęstų 30-metį

JANINA MACUKONIENĖ

Jau 30 metų praėjo nuo to laiko, kai pirmą kartą (skaičiuojant nuo pokario) Seinų krašte, Krasnagrūdės mokykloje buvo įkurtos lietuviškos klasės. Tai būtų visai nemažai, jeigu tos klasės veiktų, bet 2005-aisiais Krasnagrūdės pagrindinė mokykla su lygiagrečiomis lietuviškomis ir lenkiškomis klasėmis buvo uždaryta. Seinų valsčius įrodinėjo, jog daro tai dėl finansų mokyklai išlaikyti trūkumo, bet visi gerai žinome, kokia buvo tikroji priežastis. Lietuviška Krasnagrūdės mokykla iš viso gyvavo 17 metų. Lyg ir nedaug, bet jos reikšmė tikrai neįkainojama – šio krašto lietuviai pagaliau galėjo pasijusti pilnaverčiais žmonėmis ir aktyviai įsijungti į mūsų krašto lietuvišką veiklą. Nuo 1988-ųjų lietuvių švietimas Seinų krašte, nepaisant didėjančios tautinės asimiliacijos ir neigiamų demografinių pokyčių, išsilaikė ir suklestėjo Seinų „Žiburio“ mokykloje, kurioje mokslus tęsė ir uždarytos Krasnagrūdės mokyklos mokiniai. Šiuo metu, kai rimtai pradėta galvoti apie lietuvių švietimo centro įkūrimą Suvalkuose, pravartu prisiminti lietuvių švietimo kūrimo istoriją Seiniuose ir jo pradininkę – Krasnagrūdės mokyklą.

Šaunūs Krasnagrūdės mokyklos lietuvių mokinių tėvai iš Žagarių, Dusnyčios, Radžiūčių 1988-aisiais iškovojo teisę, kad jų vaikai būtų mokomi gimtąja kalba. Reikia žemai prieš juos nusilenkti, nes tais sunkiais metais tikrai reikėjo didvyriškumo, besiryžtant priimti tokį sprendimą, kai seniai buvo sugriautos lietuviško

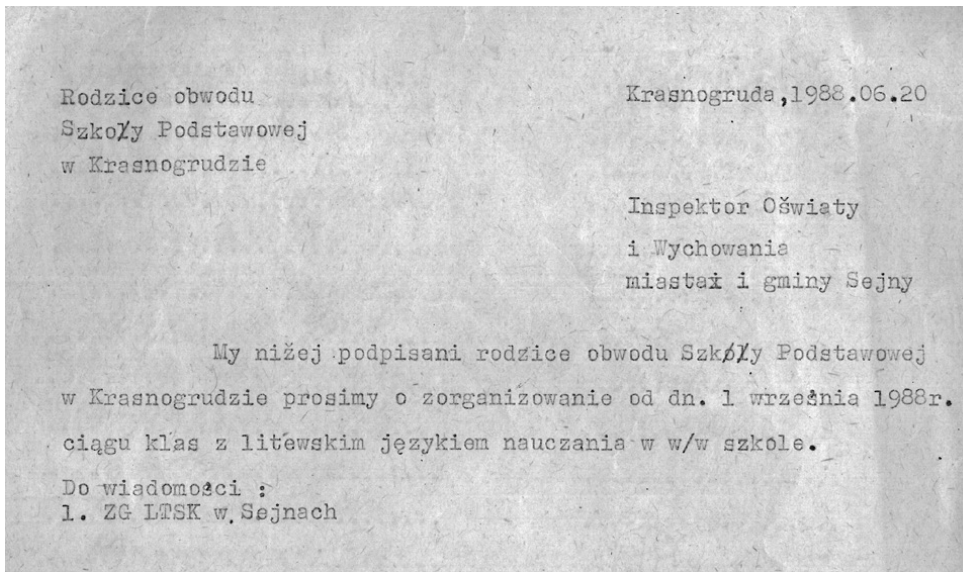
Janina Macukonienė su mokiniais paskutiniais mokyklos gyvavimo metais

švietimo tradicijos, o lietuvių kalba pačiuose Seinuose buvo persekiojama ir niekinama. Ačiū jums, minėtų kaimų didvyriai, kad buvote lietuvių švietimo pradininkai, ir prisiminkime kartu tos nelengvos pradžios istoriją.

1986-aisiais, įvykus eilinei švietimo reformai Lenkijoje, Krasnagrūdoje vėl pradėjo veikti aštuonmetė pagrindinė mokykla. Suformuotas 7 mokytojų kolektyvas, kuriame atsiradau ir aš, šio straipsnio autorė. Mokyklą tuo metu lankė apie 80 mokinių. Absoliuti jų dauguma (per 80 %) buvo iš grynai lietuviškų šeimų, likusieji iš mišrių. Lietuvių kalbą, kaip neprivalomą dalyką, galėjo lankyti, tėvams tokį norą pareiškus, mokiniai nuo II klasės. Pirmaisiais

mano darbo metais iš norinčiųjų lankyti gimtosios kalbos pamokas buvo suorganizuotos 2 grupės: II–IV kl. (keliolika mokinių) ir V–VIII kl. (24 mokiniai). Kiekvienai grupei skirta po 2 val. per savaitę. Šis darbas, šalia lenkų kalbos vyresnėse klasėse ir bibliotekos, atiteko man, nes, kaip buvo pareikšta oficialaus posėdžio metu, daugiau niekas iš įdarbintų mokytojų lietuviškai nemoka. Noriai ėmiausi šio darbo, turėjau pakankamai kvalifikacijų ir šiek tiek patirties, tačiau darbas iškart su keturiomis ar trimis klasėmis buvo be galo sunkus ir... bevaisis. Bendrinės lietuvių kalbos mokėjimo lygis buvo apgailėtinas ir didžiausios mano pastangos nelabai ką galėjo pakeisti. Be to, greit

Raštą pasirašė 37 tėvai iš Žagarių, Dusnyčios, Jonaraisčio ir Radziūčių kaimų

pastebėjusi, kad tikrų lietuvių vaikai per pertraukas tarpusavy kalbasi lenkiškai, ėmiausi veiksmų, kad ši situacija pasikeistų. Tėvai man sakė, kad anksčiau veikusios pradinės mokyklos mokytojai skatino tarpusavy kalbėtis lenkiškai, aiškindami, jog vėliau vaikams lengviau bus mokytis Seinų valsčiaus mokykloje. Tačiau pasikalbėjus daug kas pripažino, kad reikia ginti ir gimtosios kalbos teises. Mokykloje pradėjo drąsiau reikštis lietuviškumo ženklai ir... kai tai maždaug po pusmečio pastebėjo lenkai pedagogai, užvirė tikras kaitilas. Buvo primenama, kad aš turiu rūpintis lenkų kalba, nes esu lenkų kalbos mokytoja, mokiniams buvo draudžiama lietuviškai su manim sveikintis... Tiksliai aprašyti visą kovą prieš mane ir dalinai prieš mokinius, išdrįsusius pareikšti savo lietuviškumą, prieš jų tėvus būtų per sunku ir... dar per anksti, bet manau, kad tolimesnėje ateity reiks atiduoti tą duoklę Lietuvos istorijai.

Visa tai vyko ypač 1987/1988 m. m. Nors persekiojimai kiek sušvelnėjo po to, kai apie juos sužinojęs tuometinis Seinų viršaitis atkreipė dėmesį mokyklos direktoriui, padėtis vis tiek atrodė be išeičių. Tokiomis sąlygomis mokytis lietuvių kalbos ir ugdyti mokinių tautinį sąmoningumą buvo neįmanoma. Aš pati jaučiau, kad il-

giau neištversiu, užtat kreipiausi pagalbos į tuometinę LVKD. Dabar jau visko tiksliai neatsimenu, žinau, kad daug kalbėjomės su J. S. Paransevičiumi, ir Draugijos valdyba, besiremdama įstatymo dėl tautinių mažumų švietimo pakeitimais, nutarė bandyti įkurti Krasnagrūdės mokykloje klases su lietuvių dėstomąja kalba. Svarbiausia, žinoma, buvo tėvų nuomonė šiuo klausimu. Nutarėme Krasnagrūdės mokykloje suorganizuoti LVKD skyriaus susirinkimą 1988 m. birželio 20-osios vakarą. Paprašiau direktoriaus patalpų tokiam renginiui ir jis, nesigilindamas į susirinkimo tikslą, sutiko. Kai kurie labiau patikimi tėvai žinojo, apie ką bus kalbama susirinkime, jiems buvo pranešta žodžiu (tada telefonų dar neturėjome), kitiems įteikiau raštelius per mokinius, ir tėvų susirinko visai nemažai. Atėjo taip pat keletas mūsų mokyklos apylinkės žmonių, kurių vaikai tuo metu mokyklos nelankė. Pagal išlikusią paraišką, kurią, jei gerai atsimenu, visi pasirašė, žmonių susirinkime buvo 37, neskaitant manęs ir atvykusių valdybos narių, tarp kurių tikrai buvo Juozas Sigitas Paransevičius, Bronius Makauskas, Algirdas Nevulis, turbūt Romas Vitkauskas, galbūt dar kas nors. Susirinkimo metu buvo kalbama apie bendrus lietuvių tautinės mažumos

reikalus, bet visų pirma apie švietimo gimtąją kalbą reikšmę puoselėjant lietuviybę ir konkrečiai apie lietuvių švietimo padėtį Seinų krašte. Kalbėjo daugiausia dr. Bronius Makauskas, pats kilęs iš Seinų krašto, pasisakė kiti valdybos nariai ir susirinkimo dalyviai. Nuotaika buvo pakili. Buvo juntamas visų nuoširdumas ir vieningai nutarta imtis veiksmų, kad būtų įkurtos klasės su lietuvių dėstomąja kalba. Atrodė, visi buvo nusiteikę ryžtingai kovoti dėl gimtosios kalbos vartojimo teisių ir pasirašė Draugijoje anksčiau suformuluotą raštą – prašymą švietimo inspektoriumi Seinuose, kad būtų suorganizuotos Krasnagrūdės mokykloje lygiagrečios klasės su lietuvių dėstomąja kalba. Raštas buvo rašomas šios mokyklos apylinkės tėvų vardu ir apie tai oficialiai informuojama LVKD valdyba. Turbūt buvo parengti (per kalnę) trys šio rašto egzemplioriai ir originalas atiduotas man. Jį iki šiol ir turiu savo namuose, ir pateikiu kaip iliustraciją.

Pavykęs susirinkimas buvo tik džiugi įžanga, po jos prasidėjo sunkus ir sudėtingas darbas 1988-ųjų vasaros atostogų metu. Formalius reikalus su inspektoratu ir švietimo kuratorija tvarkė LVKD valdyba. Aš, jei gerai atsimenu, buvau pakviesta į bendrą susirinkimą su švietimo valdžia jau tada, kai buvo paruoštas konkretus dviejų pradinių klasių su lietuvių dėstomąja kalba veikimo projektas ir jį turėjo patvirtinti, taip pat veikimo principus nustatyti komisija, kurios sudėtyje buvo inspektorė, kuratorijos atstovas, dar keletas valdžios organų atstovų ir LVKD pirmininkas J. S. Paransevičius (galbūt dar kas nors iš Draugijos valdybos; logiškai mąstant turėjo ten būti ir Krasnagrūdės pagrindinės mokyklos direktorius, bet jo mano atmintis neužfiksavo). Susirinkimo metu kalbėta kultūringai, bet buvo junta ironija, kažkoks nepasitikėjimas ir tariamas, dirbtinis draugiškumas. Man paklausus, ar neplanuojama

Prieš vaidinimą Marijampolėje

įdARBINTI lietuviškų pradinių klasių mokymui specialisto, kuratorijos atstovas nusijuokė ir pasakė, kad užteks manęs. Paaškinau, kad niekad nesu mokiusi pradinių klasių, o netolimoje ateityje ruošiuosi į dekretines atostogas, tad geriausiai būtų įdARBINTI dar vieną žmogų jau dabar. Pajuokauta, kad taip gerai atrodau, jog tikrai su viskuo susitvarkysiu. Matėsi, jog lenkų valdžia „viliasi“, kad lietuviškos klasės neilgai tegyvuos.

Prieš konkretaus projekto pristatymą reikėjo surinkti iš kiekvienos šeimos atskiras deklaracijas, kad jų vaikas lankys klases su lietuvių dėstomąja kalba. Nors birželio 20-osios susirinkime viskas atrodė labai gražiai, visi matė tokių klasių poreikį, kai pradėjome rinkti deklaracijas, prasidėjo sunkumai. Šešių šeimų tėvai, kurie buvo pasirašę prašymą dėl lietuviškų klasių įkūrimo, neleido vėliau savo vaikų į lietuviškas klases. Daugelio pasirašiusiųjų vaikai buvo jau vyresni ir netiko į I ar III kl., kurios pradėjo veikti nuo 1988/1989 m. m. ir kasmet turėjo pasipildyti vis naujais pirmokais. Per atostogas važinėjant po aplinkinius kaimus man talkino (ir vežiojo savo mašinomis)

keletas žmonių. Galbūt daugiausia šeimų aplankėme su Algirdu Nevuliu, bet važinėjome taip pat su Petru Dapkevičiumi, Vitu Vilkeliu, Juozu Skripka. Kai kurių dialogų su tėvais fragmentai iki šiol gyvai išlikę mano atmintyje. Buvo tik kelios šeimos, kurios be didesnių įtikinėjimų pasirašė deklaracijas. Tai vykdavo visų pirma tada, kai vienas iš sutuoktinių pats buvo lankęs lietuviškas klases.

Kiti turėjo daug abejonių, pvz., ar jų vaikas sugebės mokytis lietuviškai iš lenkiškų vadovėlių, kam taip vaikui apsunkinti gyvenimą, o kaip jis vėliau įstos į vidurinę ar aukštąją mokyklą. Kiti tiesiog sakė: „Čia juk Lenkija ir nereikia lenkams įgristi, vis tiek Lietuvos nesugrąžinsim, o kiek vaikai namie lietuviškai išmoko, tiek ir užtenka...“ Kodėl taip sunku buvo tėvams priimti sprendimą dėl savo vaiko mokymo gimtąja kalba? Kodėl taip greitai išblėso pirmasis entuziazmas? Čia, be abejo, ėmė veikti tam tikra agitacija lenkų švietimo ugdytojų, sužinojusių apie mūsų „rengiamus“ planus. Be to, tie, kuriems minėtai ir ankstesniais laikais teko gyventi ar pabuvoti Seinuose, puikiai atsimena, kaip buvo tyčiojama gaitvėje iš lietuviškai kalbančiųjų, kaip buvo kovojama dėl lietuvių kalbos bažnyčioje. Įbaugintų tėvų noras apsaugoti savo vaikus gal ir natūralus, o bijantis dažnai nesugeba mąstyti racionaliai. Dabar tie patys žmonės visai kitaip žiūri į lietuvių kalbą, bet mūsų situacija pasikeitusi diametriškai ir tik turbūt labai negabūs tautiečiai šito nesupranta.

Bus daugiau

Krasnagrūdės mokyklos mokytojos

Irenos Seliukaitės atminimui

ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

Rugpjūčio 26 d. į amžinybę iškeliavo kraštotyrininkė, kultūrologė, Jono Basanavičiaus premijos laureatė, ilgametė Kultūros ministerijos darbuotoja Irena Seliukaitė. Ji gimė 1954 m. gegužės 21 d. Lingėniškėse (Prienų r.), 1972 m. baigė Tverečiaus (Ignalinos r.) vidurinę mokyklą, 1976 m. – lietuvių kalbos ir literatūros studijas Vilniaus pedagoginiame institute. Penktą metų dirbo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Skiemonių vidurinėje mokykloje (Anykščių r.). Tolesnę savo veiklą ji susiejo su darbu Vilniuje ir su kraštotyrininkų draugija. 1981–1990 m. I. Seliukaitė buvo Lietuvos kraštotyros draugijos pirmininko pavaduotoja, 1990–2005 m. – šios draugijos pirmininkė, nuo 2005 m. – pirmininko pavaduotoja, valdybos narė. Pagrindine veiklos užduotimi draugija laikė savo krašto kultūros, istorijos medžiagos rinkimą, tyrinėjimus, tradicijų išryškirimą ir gaivinimą. 1989–2004 m. I. Seliukaitės iniciatyva ir jai vadovaujant suorganizuotos 25 kompleksinės ekspedicijos po įvairias Lietuvos vietas. Drauge su Etninės kultūros draugija surengtos ekspedicijos ir į Mažąją Lietuvą, lietuvių etnines žemes. Ekspedicijų medžiagos perduotos Lietuvos nacionaliniam muziejui. Apibendrinta medžiaga paskelbta 15 lokalinių monografijų, 14 almanacho „Mūsų kraštas“ numerių. I. Seliukaitė buvo daugelio šių monografijų, almanacho „Mūsų kraštas“, kitų etninės kultūros leidinių vyriausioji redaktorė, leidinių ir straipsnių rinkinių sudarytoja, bendraautorė. Ji ir pati paskelbė per

100 straipsnių kraštotyros monografijose, spaudoje, taip pat sukūrė scenarijus keliems dokumentiniams kino filmams, televizijos laidoms.

Nuo 1996 iki 2017 m. I. Seliukaitė dirbo Kultūros ministerijoje – etninės kultūros specialiste, vėliau skyriaus vedėja, departamento vadove ir kuravo etninės kultūros bei regionų kultūros sritis. Ji inicijavo, parengė, dalyvavo darbo grupėse rengiant Dainų švenčių, Kultūros centrų, Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymus, Etninės kultūros plėtros programą, Mėgėjų meno strategiją, kitus svarbius kultūros srities dokumentus.

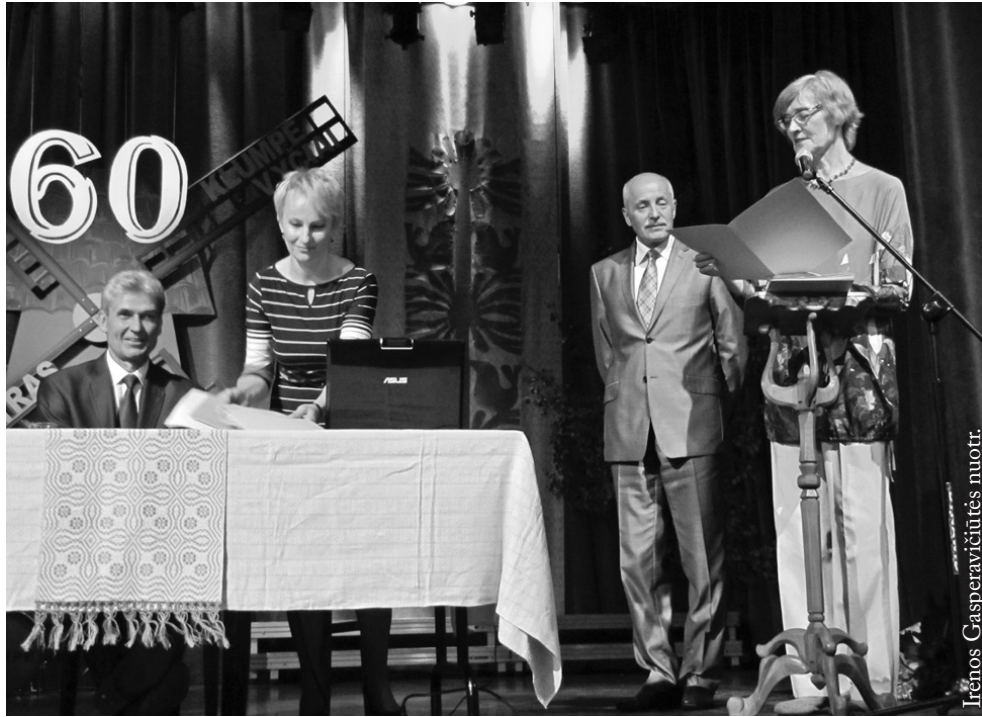
I. Seliukaitė buvo artimai susijusi ir su mūsų kraštu, ypač su šio krašto etnine kultūra. Kaip blaiviai mąstantį etnokultūros žmogų ją mums pristatė Eugenija Venskauskaitė. Tai ji pasiūlė gerb. Ireną 1997 m. pakviesti į steigiamąjį Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos suvažiavimą. Kartu su prof. Libertu Klimka ji kalbėjo, kad tai, kas sudaro etninę kultūrą, kartais ateina iš labai toli, iš tūkstantmečių gelmės ateina į mūsų pašamonę. Pasikliaudama savo kraštotyrine patirtimi, I. Seliukaitė teigė: „Darbo yra daug. Matant, kaip nyksta dvasinės ir materialinės kultūros vertybės, kaip jų mažėja mūsų gyvenime, kaip traukiasi iš gyvenimo garbaus amžiaus pateikėjai – reikia skubėti.“ Jos padrašinantis pasisakymas davė impulsą tolesniems mano darbams. Įkvėpė ir kitus. Padovanota didelė lininė staltiesė iki dabar puošia svarbiausių draugijos iškilnių stalą.

Labai gerai prisimenu pirmąją Velykinę parodą, suorganizuotą

1998 m. Punske. Paroda buvo kuklė, tilpo ant kelių mokyklos svetainės staliukų, organizuota be jokių lėšų. Į parodos atidarymą gerb. Irena atsivežė ir keletą muziejaus darbuotojų – margučių specialistų iš Lietuvos dailės muziejaus. Aptarinėdamos darbus tada prisiminėme ir 1988 m. mokslinę ekspediciją, jų sutiktas Punsko krašto margintojas. Nors pirmoje parodoje margučių ir nebuvo daug, bet atvykę specialistai džiaugėsi, kad vienoje vietoje esą tiek daug įvairiausiomis technikomis atliktų margučių. Nors jų autoriams dovanos nebuvo numatytos, bet p. Irena sumanė, kad dalyvius bent karpiniaus galime pradžiuginti. Ji pati ir išrašė dalyviams padėkas. I. Seliukaitė daug kartų dalyvavo Velykiniame konkurse, buvo konkurso komisijos pirmininkė. Tai jos dėka į komisijos darbus įsijungė ir prof. L. Klimka. Jie ne tik labai kruopščiai atlikdavo komisijos užduotis, bet ir stengėsi mus įtikinti, kad daugiausia dėmesio reikia skirti tradicijų palaišymui ir ypač pastebėti savo krašto atstovus.

2005 m. Velykinis konkursas išsiplėtė. Buvo suorganizuoti užsiėmimai mokiniams ir mokytojams, mokslinė konferencija „Velykų papročiai ir tradicijos“. Šioje konferencijoje dalyvavo ir I. Seliukaitė. Kartu su prof. L. Klimka jie pristatė du labai įdomius pranešimus: „Pavasaris paribyje tarp Latvijos, Gudijos ir Lietuvos“ bei „Pavasario darbai Punsko ir Seinų apylinkėse“.

2007 m. mūsų keliai susitiko Varšuvoje – Lietuvių kultūros centre prie Lietuvos Respublikos ambasados.

Irena Seliukaitė (pirma iš dešinės) Punsko LKN 60-mečio minėjime

Mūsų draugija pristatė savo krašto tautodailininkų darbus. Daugumą eksponatų sudarė taip pat p. Irenos išgirti mūsų krašto margučiai. Balandžio 13 d. į parodos atidarymą važiuovome su „Gimtinės“ ir „Šalcinuko“ vaiku labai kruopščiai paruošta apeigine programa „Lalavimo tradicijos Punsko krašte“. Mūsų krašto tautodailę ir velykines tradicijas pristatė specialiai iš Vilniaus atvykusi I. Seliukaitė.

Neužmiršamos akimirkos pasiliko atmintyje iš pobūvio Vilniuje, kai buvome pakviesti į Juozo Vainos knygų „Nuo Punsko iki Seinų“ pristatymą Lietuvos kultūros ministerijoje. I. Seliukaitės prašymu man teko rašyti anotaciją apie J. Vainą J. Basanavičiaus premijai gauti. Labai nuoširdžiai visi buvome priimti LR kultūros ministerijos patalpose. Renginio vedėja buvo pati p. Irena. „Gimtinės“ ansamblis padainavo keletą dainų iš J. Vainos knygos. Jurgis Skripka susirinkusius pradžiugino savo pasakojimais.

Pirmaisiais pažinties metais I. Seliukaitė labai daug dėmesio skyrė mūsų kraštui. Ne tik dėjo pastangas

dėl J. Basanavičiaus premijos Vainai, bet ir 1998 m. išrūpino kvietimą J. Vainai ir man į oficialų Dainų šventės atidarymą Lietuvos prezidentūroje. Tai buvo neužmiršamos akimirkos – atsirasti tarp dvidešimties pakviestųjų ir turėti galimybę asmeniškai su prezidentu pakalbėti apie savo krašto etnokultūrą.

Tais metais daug dėmesio mums parodė ir besilankydama su kitais etnokultūros žinovais Punsko bendrąbutyje. Tada prie kuklių vaišių kalbėjomės apie mums visiems rūpimus etnokultūros reikalus. I. Seliukaitė gyvai domėjosi mūsų padėtimi. Tada ir vėliau sielojosi dėl Punsko

skanseno, vietos, kur galėtų repetuoti folkloro ansambliai, ir daugelio kitų dalykų.

2000 metai daugeliui mūsų krašto etnokultūros žmonių tapo įsimintini. Į renginį „Punsko kultūros dienos Vilniuje“ kvietė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, bet renginį Taikomosios dailės muziejuje vedė I. Seliukaitė. Ji labai šiltai kalbėjo apie mūsų krašto dar gyvą tradicinę kultūrą.

Kitais metais p. Irena sutiko dalyvauti Punsko Žolinių šventėje. Labai džiaugėsi mūsų derlinių vainikais. Visiems autoriams stengėsi pasakyti daug gražių žodžių. Po kelerių metų Lietuvos liaudies kultūros centro specialistai filmavo mūsų vainikus kaip išskirtinį tautodailės reiškinių.

Tai tik dalis susitikimų, išlikusių atmintyje. Pastaraisiais metais I. Seliukaitė aktyviai dalyvavo A. Baranausko fondo valdybos darbuose Seinuose. Gyvai domėjosi „Lietuvių namų“ veikla. Po oficialaus posėdžio dar tekdavo kartu aptarti ir kitus reikalus.

I. Seliukaitę prisiminsime kaip šviesų, iškilų žmogų, gerai išmanantį ne tik kraštotyrinį darbą. Į Lietuvos kultūros ministeriją eidavome be didelio jaudulio, nes žinojome, kad bus, kas išklauso ir padeda. Tik pastarieji metai pakeitė jos mąstyseną ir santykį, bet tai buvo negailestingos ligos pasekmės.

Tegul I. Seliukaitės šviesus atminimas pasilieka mūsų širdyse...

Atidavei jėgas tėvynei

Ir širdį skyrei jai.

Tegul Aukščiausias Tavo sielą

Globoja amžinai.

Vysk. Antano Baranausko fondo taryba neteko aktyvios ir visada išmintingais patarimais posėdžius praturtinančios narės Irenos Seliukaitės. Dėl netekties pasilikame giliam liūdesy ir nuoširdžiai užjaučiame visus artimuosius.

Vyskupo Antano Baranausko fondo taryba

Vidugirių kaimo žmonių gyvenimo knygų ištraukos

GRAŽINA KIBYŠIENĖ

JIE GYVENA ATSIMINIMUOSE

Važiuoju iš Seinų į gimtuosius namus ar mokslo metais į mokyklą, į darbą... Mane kiekvieną kartą sutinka užrašas „Widugiery/Vidugiriai“ ir iškart kairėje kelio pusėje dvi sodybas menantys trobesiai ar, tiksliau, tik jų likučiai. Kasmet lyg ledynas tirpsta tvarto ir trobos sienos, jų liekanos. Tai matoma kiekvienam gryna akimi. Bet dar greičiau tirpsta žmonių atmintyje prisiminimai apie šių sodybų gyventojus. Pabandžiau paieškoti tų prisiminimų – pasakojimų apie vidugiriokus Agurkius, Zuikius, Milončius, Gudzauskus, Makauskus. Šįkart – apie Agurkius ir Zuikius.

AGURKIAI

Tik įvažiavus į Vidugirius nuo Skarkiškių pusės kairėje buvo Agurkių sodyba. Kiek prisimenu iš kitų pasakojimų, Agurkiai Vidugiriuose

Iš kairės: Jonas ir Zofija Zuikiai, Antanas Berezekas, Halina Ubecka

gyveno dar prieš karą. Pagal Jono Pajaujo užrašus, čia anksčiau stovėjo kaimo smuklė, bet jau tarpukariu apsigyveno Agurkiai – Vincas ir Ona

(Gervelytė iš Pelelių). Jau abu mirę, palaidoti Punsko kapinėse. Ona jauna mirė (gal apie 1954 metus) ir paliko jauną vyrą su keturiais vaikais. Jauniausias Algirdas dar lopšely gulėjo. Našliui vaikus auginti padėjo jo tėvai. Užaugę vaikai paliko gimtus namus ir pasklido po pasaulį. Agurkis, likęs vienas, žemę aprašė Strankauskams, bet jie nemokėjo mokesčių ir žemę paėmė valdžia. Vėliau ją nupirko Šimčikas iš Skarkiškių.

Agurkio dukros Danutė ir Aldona išvyko į Kanadą. Juozas vedė Reginą Lažaunykaitę iš Rimkežerių ir apsigyveno Seinuose. Jų dukros – Danutė ir Barbora. Juozas mirė 1986 m., palaidotas Seinuose. Žmona gyvena Seinuose. Algirdas išvažiavo dirbti į Lenkijos pietus, į anglies kasyklą.

Agurkių trobos paskutinė nuotrauka. 2017 m. ruduo

Iš Karaneckų šeimos albumo

Danutė ir Juozas Karaneckai

Gyveno Jastšembė Zdrųj (Jastrzębi Zdrój), mirė staiga prieš porą metų.

(Pagal Elenos Malinauskienės pasakojimą)

ZUIKIAI

Tarp Agurkių ir Malinauskų dar vienos sodybos būta. Čia gyveno Zuikiai. Tėvai mirė, bet ne taip toli nuo Vidugirių, Konstantinuvkos kaime, gyvena jų dukra Danutė su vyru. Pasitinka prie skendinčio gėlėse namo, pasisveikina su šypsena gražiu lietuvišku žodžiu. Per visą pokalbį nuo ponios Danutės sklinda gėris ir džiaugsmas gyvenimu, nors būta visko. Gyvenimas nelepino. Dėl ligos sunkiai vaikščioja, reikia ramentų, bet negirdėti aimanų ir skundų, o matyti ir girdėti, kad džiaugiasi vyru, vaikais, marčiomis, anūkais ir proanūkais.

Danutė Zuikytė-Karaneckienė (g. 1943 m. vasario 4 d. Kolietyne) pasakoja:

– Mano mama Zofija Salanovska iš Kolietyno, o tėvas Jonas Zajončkovskis iš Vėtralūžės kaimo. Mano mama mokėjo lietuviškai, nes augo Šlynakiemyje pas senelius Murinus. Tėtė tik Vidugiriuose pramoko lietuviškai. Aš ir nemokėjau lietuviškai, tik vėliau išmokau. Prisimenu, kad vaikais pasijuokdavo. Tėvai į Vidugirius

atėjo gyventi 1945 m. Šiame ūkyje anksčiau gyveno prūsas Erbostas, bet jam 1945 m. išsikrausčius, sodybą iš valdžios nusipirko mano tėvai. Tai buvo nedidelis ūkis, gal kokie 5 ha, bet paskui dar tėvai prisipirko žemės ir iš viso turėjo apie 12 ha. Iš pradžių buvo labai sunku gyventi, bet paskui pamaži šiek tiek prasigyveno.

Buvo nedidelė medinė troba. Virtuvėje ir vienam kambariui buvo išdėtos plačių lentų grindys. Kitoj patalpoj buvusi krosnis, ten maišydavom kiaulėms ėdalą. Ji buvo tokia didelė, kad stovint galima buvę į ją pašauti duoną. Kepėm krosny ne tik

duoną, bet ir bulvinius blynus ant kopūstų lapų, ragaišius. Blynai buvo labai skanūs, supjaustydavom juos į mažesnius gabaliukus ir pamerkdavom grietinėje. Tai būdavo sekmadieni balius. Tarp virtuvės ir kambario buvo tokia krosnelė, kad trobą apšildytų, bet joje kepdavom prėskučius ar tokius miltinius sausainiukus („šyčkas“). Į krosnelę dar pridėdavo plytų, kad ilgiau laikytų šilumą.

Mėsos dažnai nebūdavo. Mama virdavo kopūstus, barščius, kartais kukulius. Barščius virdavo iš raugintų burokų. Ir aš mokėjau užraugti. Rauginom moliniuose puoduose. Tėtė pasidarė bučių ir kartais durpinėse pagaudavo karosų. Būdavo labai skani iš jų sriuba, tokia net salsteli. Tėtė laikė bites. Nebūdavo tiek daug medaus kaip dabar, bet užtekdavo. Kai eidavau ganyt karvių, tai mama patepdavo tuo medum duoną ir nešiausi, ir kitus pavaišinau. Taip buvo priimta, kad vieni su kitais dalinomės tuo, ką turėjom.

Be trobos, stovėjo pusiau medinis, pusiau iš akmenų mūrytas tvartas. Kluoną tai mano tėvai patys statė. Pastatė vieną, bet užėjo didelės vėtros ir sugriovė. Tai vėliau pasistatė jau geresnį, jau buvo ir klojimai.

Tėvai laikė du arklius, keturias karves, kelias kiaules, žąsis, vištas. Buvo planai ir – priklausomai, kiek turi žemės – reikėjo valdžiai atiduoti

Grazinos Kibysienės nuotr.

Zuikių tvartas. 2017 m. ruduo

(parduoti) kažkiek pieno, gyvulių. Prisimenu, kad pieną ir aš bidonėly nešiau į Pečiulius (prie bažnyčios). Pas juos buvo tokia pieninė. Kontraktavom linus, kuriuos vežėm parduoti į Suvalkus, auginom cukrinius runkelius.

Kaip ir kiti kaimo vaikai, padėjau tėvams ūkyje. Ganiau žąsiukus, karves. Eidama ganyti pasiimi kokį butelį pieno, duonos, ir toks valgis būdavo. Kad užsidirbčiau kokį grašį, rinkau visokias žoleles: baltas dilgėles, „perliatus“ ir kitokias. Prirenkam, pridžiovinam ir vežėm į Seinus parduoti. Tada nuperka mama kokio pyrago ar kokią skarelę. Drabužius siūdavo mės namuose. Mama rankomis, be siuvamosios mašinos, pasiūdavo sukneles. Kaime buvo labai geras siuvėjas Jonukas Stankauskų. Kai jis ką pasiūdavo, tai buvo labai jau prabangu. Medžiagos duodavo močiutė ar mama nupirkdavo Seinuose pas žydą. Žydas, kur Leončiko dabar namas, turėjo parduotuvę. Ten galima buvo nusipirkti ir maisto. Prisimenu, kad mama silkes ten pirkdavo. Nusinešdavo „kanukę“, į ją pridėdavo silkių, dar tuo skystimu iš statinės užpildavo ir parsinešdavo taip namo. Tai dar ir namie kurį laiką galėjo tokioj sūrumoj tos silkės pastovėti. O šiaip mažai ką pirkdavom. Viską tada žmonės stengėsi pasigaminti namie.

Kai baigiau mokyklą, ėjau uždariauti į Devetiškės dvarą. Kapliavau runkelius, šieną vežiojau, bulves kasiau. Koks darbas buvo, tokį dirbau.

Į mokyklą ėjau Vidugiriuose, pirmiausia pas Moliušius, Vincą Nevulį, vėliau mokykla buvo Kadzauskų name. Septintą klasę baigiau kursais mokykloje ant kalno. Mano klasėj buvo Marutė Jakubonių, Elė Liškauskaitė, Janė Marteckaitė. Mokiausi lenkiškai, bet buvo ir lietuvių kalbos pamokos, gal per savaitę du kartus. Lietuvių kalbos mokė mokytoja Ustakienė. Mokykloje būdavo eglutė. Pamokina kokį šokį, eilėraštuką. Ateidavo tėvai pasižiūrėti. Vėliau

vyresni kaime kalbindavo dainuoti. Bet aš buvau dar labai jauna. Prisimenu, kad mane pasiimdavo Ona Stoskeliūnų, o aš gėdijausi ir vis stodavau už jų nugarų, kai dainavo. Bet kai buvo gegužinės pamaldos ar žemę šventino, tai visi eidavo: ir vyresni, ir jaunimas, ir vaikai. Visur eidavom pėsti, dažnai reikėjo skubėti, nes tėvai buvo prisakę, kada grįžti. Pėsčiomis ėjom pas drauges, kad ir į kitą kaimą.

Pėsti ėjom ir į šokius. Vidugiriuose šokiai būdavo pas Stoskeliūnus pirmojoje linijoje, pas Moliušius, Vincą Nevulį, Vilkapėdžiuose pas Leonavičius, Burdinus, Klevuose pas Balulius, Lukoševičius, Misiukonius. Visur ėjom pėsčiomis, basi, dažnai apavą nešėmės rankoje, kad nesusidėvėtų.

Šokiuose pažinau ir savo vyrą Juozą Karanecką (g. 1937 m.) iš Rimkežerių. Aš buvau dar jaunutė, o Juozas vyresnis, po kariuomenės. Susituokėm 1960 m., susilaukėm dviejų sūnų. Abu vaikai gimė 1961 m.: vyresnis Juozas sausio 14 d., o Romas – gruodžio 21 d. Metus gyvenom Vidugiriuose, o paskui persikėlėm į Devetiškės dvarą. Mano vyras dirbo mechaniku, o aš pirmiausia kokius penkerius metus dirbau prie viščiukų, vėliau melžiau karves. Vaikai lankė Vidugirių mokyklą. 1978 m. nusipirkom namą ir nuotada gyvenam Konstantinuvkoj. Aš dirbau Juodeliškės mokykloje šlavėja. Nebijojau darbo...

Mes turėjome darbus ir į tėviškę jau nesugrįžome. Žemę perėmė Malinauskai. Mano tėvas buvo Elės Malinauskienės dėdė. Mama gyveno 67 metus, mirė 1989 m. kovo 25 d., o tėtė – 74 metus, mirė 1991 m. gegužės

Danutė Karaneckienė. 2018 m. birželis

10 d. Abu palaidoti Seinų kapinėse. Dabar tėviškėje Vidugiriuose stovi tik tvartas, trobą išardė nauji šeiminkai, o kluonas sudegė. Tvirtas labai senas, gali turėti apie šimtą metų.

Dabar gerai gyvenam. Juokiuosi, kad gal ir dangų geriau nebus. Mano vyras labai geras, darbštus. Dar laiko bites, augina gėles. Mes visą gyvenimą vis kartu, vienas kitu rūpinamės. Ir vaikai mums padeda, turim labai gerus kaimynus. Dabar džiaugiamės, kad kasdien aplanko vaikai, dažnai anūakai. Jau ir proanūkių susilaukėme.

Kaip šiltai ponia Danutė pasitiko, taip meiliai palydėjo, kviesdama vėl apsilankyti. Atminty liks Jos nuoširdumas ir liepinio medaus saldumas. Dėkoju už pokalbį.

Agurkiai ir Zuikiai

Kaimynų vėlės

ant kraisos susitinka.

Pasėdi, galvom palinguoja

Ir ilgai nesiskirsto.

Atminimais gyvena,

O gal – atminimuose gyvena.

Neliko trobelės senos,

Kur keliaus vėlės jos...

Prisiglauskit tvartely kaimynų,

Ten juk vietos užteks

Jums visoms.

Kai važiuosiu pro šalį namo,

Pamojuokit man balta ranka...

*Ir gerai, kad eini, kad svajoji,
Kad šypsaisi linksmai arba tyliai verki.
Ir gerai, kad sava širdimi išmatuoji
Laimę, džiaugsmą, kančias, net viltis ateity...
Juk žinai – nebegrįš atgalios, kas praeina,
Negali nei sustot, nei palaukt negali.
Gal gerai, jog atrodo, kad metai praeina,
O gyvenimas lieka dar vis ateity...*

Jonui Nevuliui, gyvenančiam Suvalkuose,
daug geros sveikatos gimtadienio proga linki

Draugė Janina

Nepriklausomybės 100-mečiui
„Tėvynės keliu“

*Kadais carų baudžiauninkai vyžoti
Vienybei širdis ryžosi aukoti.*

*Pro šimtmečiais paženklintą vergiją
AUŠROS pašvaistėjungo žaizdos gijo.*

*Kudirkos VARPAS ėmė aiškiai gausti:
„Išmokim petį su pečiu suglausti!“*

*Paminklais, kryžiais žemė sužydėjo.
Tiems, kas mirtim net mirtį nugalejo.*

*Tremtin ringarvo karavanai baisūs –
Tėvynei iš kančių prinoko VAISIUS.*

*Vienuoliktąją kovo atgaivintą
Kaip MOTINĄ JĄ minios tvino ginti.*

*Ir mena NEPRIKLAUSOMYBĖS KELIĄ
Ant didvyrių kapų šventa smiltelė.*

*Vasario to šešioliktąją gimusi
Alsuoja Lietuva himne, arimuose.*

Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

Mokytojas Jeronimas Šalčiūnas
rugpjūčio 5 d. šventė garbingą Jubiliejų.
Nuoširdžiai sveikiname gražaus gimtadienio
proga. Tegul rytojūs dovanoja Jums vien džiau-
gsmą, tenestingą energijos, prasmingų darbų.
Linkime su optimizmu žvelgti į gyvenimą.

*„Aušros“ redakcija, Lenkijos lietuvių draugija,
Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos bendruomenė*

Prieš 40 metų rugsėjo mėnesį susituokė
Onutė ir Česius Škarnuliai iš Rimkežerių
bei **Emilija ir Algirdas Vektoriai** iš Seinų.

*Lėkė metai kaip paukščiai pro šalį,
Raizgės raukšlės ir balo plaukai,
Tik širdis patikėti negali,
Kad tiek jau galėjo praeit.
Nusimeskite rūpesčių našta,
Praeitis tebūnie lyg daina,
Leiskit šventės dieną palinkėti,
Kad sėkmė, puiki sveikata
Lydėtų Jus visada.*

Garbingo jubiliejaus proga sveikina

Gražina ir Dalytė su šeima

Emilija ir Algirdas Vektoriai bei
Onutė ir Česius Škarnuliai
rugsėjo mėn. švenčia 40-ąjį vestuvių jubiliejų.

Dar daug gražių gyvenimo metų kartu,
sveikatos, sėkmės ir Dievo palaimos linki

Mama ir sesuo Elė

**PARDUODAME
RUDENINES AVIETES.**

Priimame išankstinius užsakymus.

Tel. 87 5161 126, mob. 724 435 325.

PAGEIDAUJANTIEMS
pristačius žvėrienos ar kiaulienos, pagal
užsakymą gaminu iš jos dešras, konservus ir
kitus mėsos gaminius.

Teirautis tel. 517404023.

Lietuvos žiniasklaida

2018 09 01–10

Būsiamam gripo sezonui skirta vakcina, kuria nemokamai bus skiepijami rizikos grupėms priklausantys žmonės, rugpjūčio pabaigoje pasiekė Lietuvą. Valstybinė ligonių kasa informavo, kad 2018–2019 m. gripo sezonui nupirko per 131 tūkst. vakcinų dozių. Anot Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro pranešimo, ši vakcina atitinka Pasaulinės sveikatos organizacijos rekomendacijas Šiaurės pusrutuliu ir ES nutarimą 2018–2019 m. sezonui. PSO ypač rekomenduoja pasiskiepyti šiems rizikos grupių asmenims: 65 metų ir vyresniems asmenims, nėščiosioms, asmenims, gyvenantiems socialinės globos ir slaugos įstaigose, sergantiems lėtinėmis širdies ir kraujagyslių, kvėpavimo takų, inkstų ligomis, lėtinėmis ligomis, susijusiomis su imuniniais mechanizmais, piktybiniais navikais, sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojams [*Kauno diena*].

Pusmetį archyvuose dirbusi specialistė rado ir apibendrino informaciją apie finansinius srautus tarp Vilniaus ir Maskvos pirmąjį pokarinį sovietinės okupacijos dešimtmetį, įrodančią, kad mūsų valstybė buvo SSRS donorė, o ne išlaikytinė. Tiesa, tokiam darbui Vyriausybė papildomų lėšų neskiria, o Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras tokią specialistę pasamdė iš savų lėšų tik pusmečiui, todėl kol kas atskleista tik dalis bendro vaizdo. Archyvuose dirbusi Vida Komičienė tyrė 1946–1957 m. laikotarpį ir sako, kad norėtų tęsti darbus ir rinkti informaciją apie tokius srautus ir vėlesniais laikotarpiais. LGGRTC vadovė Teresė Birutė Burauskaitė teigia, kad dėl tolesnio V. Komičienės darbo bus apsispręsta

rugsėjo pabaigoje, po vizito į Latviją, kur bus tariamasi dėl bendro Baltijos šalių leidinio apie sovietinės okupacijos žalą. Dabartinė Rusijos valdžia nei pripažįsta okupacijos fakto, nei rengiasi atlyginti už skriaudą. Be to, Maskvoje nuolat kartojama, esą Baltijos šalys pačios skolingos Rusijai už sovietinio laikotarpio „gerovę“. Rusijos ambasadorius Vilniuje A. Udalcovas yra pareiškęs, neva Lietuva sovietų okupacijos laikotarpiu praskolino 72 mlrd. JAV dolerių. LGGRTC vadovė T. M. Burauskaitė, vertindamas tokius „skaičiavimus“, teigė, kad SSRS palikimas Rusijos sąmonėje giliai įsišaknijęs – jie mato tai, ką nori matyti, o visi panašūs skaičiai, pvz., A. Udalcovo, „paimti iš lubų“, nes neturi nieko bendra su realybe [*Lietuvos žinios*].

Sveikatos apsaugos ministerija (SAM) planuoja nuo kitų metų šalies ligoninėse beveik trečdaliu padidinti slaugos ir paliatyviosios pagalbos lovų skaičių. Tai per ateinančius 3 metus iš Privalomojo sveikatos draudimo fondo papildomai pareikalautų daugiau nei 32 mln. eurų. SAM prašo Vyriausybės, kad būtų pritarę paliatyviosios pagalbos paslaugų prieinamumo didinimui. Šiuo metu 100 000 gyventojų tenka 9 paliatyviosios pagalbos lovos. Tačiau to neužtenka ir SAM tokių lovų skaičių nori padidinti iki 12. Lietuvoje šiuo metu yra 670 000 senyvo amžiaus žmonių, negalią turinčių senukų – daugiau nei 64 tūkstančiai. Dėl nepakankamo vietų skaičiaus, norint patekti į slaugos ligoninę, kartais tenka laukti po 3 mėnesius ir daugiau. Todėl žadama perprofiluoti kai kurias jau esamas ligonines. Tai sukėlė

mažesnių rajoninių ligoninių nerimą, jog ten teliks tik slaugos paslaugos, o stacionarių paslaugų bus atsisakyta, kas mažai skirsis nuo uždarymo. Mat siauresnių specializacijų – chirurgų, akušerių, ginekologų, kardiologų – nereikės (bent jau tiek kiek dabar). Dėl to nuogaštavo Lietuvos ligoninių asociacijos prezidentas Dalius Vaiginas [*BNS, Lietuvos žinios*].

Maždaug 500 aktyvių kauniečių pasirašė kreipimąsi, ragindami diplomata Vygaudą Ušacką dalyvauti prezidento rinkimuose. Pasak VDU Senato pirmininko prof. Z. Lydekos, „tai nebuvo parašų rinkimas, bet aktyvesnių Kauno piliečių simbolinis pareiškimas, kreipiantis į visuomenę, ir pirmiausia į V. Ušacką. Kadangi V. Ušackas yra VDU garbės daktaras, universiteto erdvėje esame ne kartą atkreipę dėmesį į jo nuopelnus kaip patyrusio diplomato ir tarptautinėje erdvėje žinomo politiko. O tai iš tiesų yra labai svarbu galint pretenduoti į valstybės vadovo kėdę. Manau, kad V. Ušackas galėtų puikiai atstovauti Lietuvos interesams šalyje ir pasaulyje“. 53 metų V. Ušackas diplomatu dirbo nuo 1991 m., 2008–2010 m. buvo Lietuvos užsienio reikalų ministras. Jis yra atstovavęs Lietuvos ambasadoms JAV ir Britanijoje, ES diplomatinėms misijoms Afganistane ir Rusijoje. Šiuo metu vadovauja Kauno technologijos universiteto Europos institutui. Norėdamas sužinoti visuomenės nuomonę, V. Ušackas vasaros pabaigoje į įvairius Lietuvos miestus ir miestelius išsiuntė per pusę milijono laišku, kuriuose žmonių klausė dviejų dalykų: ar politikui verta dalyvauti prezidento rinkimuose ir kokią svarbiausią problemą Lietuvoje

tučtuojau turėtų išspręsti valstybės vadovas. Kol oponentai tyrinėjo, iš kokio šaltinio finansuotas laišku siuntinėjimas, rugsėjo 5 d. Kaune prie Laisvės kario paminklo V. Ušackas jau viešai pranešė apie savo ketinimus siekti prezidento posto.

Tuo tarpu Saulius Skvernelis turėtų dalyvaus prezidento rinkimuose, kuo beveik įsitikinęs žurnalistas E. Jakilaitis, kuriam premjeras neva prasitarė apie savo ketinimus pretenduoti. Tai žurnalistas pranešė savo socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje. Primename, kad žurnalistų prieš kelėtą savaitę klausiamas, ar dalyvaus prezidento rinkimuose, S. Skvernelis teigė, jog sprendimą jau priėmė, bet tąsyk jo atskleisti nepanoro.

Iki šiol viešai pasiskelbė apie ketinimus dalyvauti prezidento rinkimuose buvo šie politikai: Naglis Puteikis, Žygimantas Povilonis, Valentinas Mazuronis, Aušra Maldeikienė. Tačiau Gitanui Nausėdai paliekant SEB banką mažta abejonių ir dėl jo galimo kandidatavimo kitąmet vyksiančiuose prezidento rinkimuose. Ekspertai vadina ekonomistą vienu realiausių pretendentų į šalies vadovus, tačiau pažymi, kad kol kas už jį balsuotų tik

trečdalis rinkėjų. Politologų nuomone, G. Nausėdos galimybės galima vertinti dvejopai. Kaip savo srities profesionalas – ekonomistas, finansininkas – jis galėtų būti charakterizuojamas tik teigiamai. Tačiau jo politinės nuostatos – liberalios, o tai tikrai nėra daugeliui rinkėjų priimtina ideologija. Taip pat G. Nausėda neturi tokio palaikymo, kokį turėjo D. Grybauskaitė prieš 2009 m. rinkimus, kai pirmąkart kėlė savo kandidatūrą. Ekspertai taip pat teigia, kad jei G. Nausėdos nepalaikys didžiosios politinės partijos, jam greičiausiai bus sudėtinga organizuoti veiksmingą rinkimų kampaniją, nes tam reikia turėti talkininkų ne tik didžiuosiuose miestuose, bet ir provincijoje.

Apie V. Ušacko galimybes tapti prezidentu politologai kalba skeptiškai jau vien dėl to, kad jam dar teks save pozicionuoti kaip nepriklausomą, o ne konservatorių sparno atstovą. Konservatorių lyderis G. Lansbergis teigia, kad V. Ušacko kandidatavimas be partijos paramos jam gali turėti rimtų padarinių. Politologai vis dar neatmeta galimybės, kad S. Skvernelis apskritai nedalyvaus prezidento rinkimuose, o didžiausia mįslė ir

netikėtumu gali tapti filosofo Arvydo Juozaičio kandidatavimas [*Lietuvos žinios, Kauno diena*].

Premjeras Saulius Skvernelis, rugsėjo 5 d. Lenkijoje susitikęs su šios šalies ministru pirmininku Mateušu Moravieckiu (Mateusz Morawiecki), sako sutaręs dėl galimybės gauti patalpas lietuvių kultūros centrui Suvalkuose. „Vyriausybės vadovas man pažadėjo, kad pastato klausimas turėtų būti išspręstas. Geranoriškai žiūrėjo Suvalkų savivaldybė, bet dalis pastatų laisvų priklauso Vyriausybei, tai, manau, kad Vyriausybės vadovas padarys viską, kad mes galėtume bendradarbiavimo būdu gauti tam tikrus pastatus Suvalkuose“, – žurnalistams Lenkijoje sakė S. Skvernelis. Pasak jo, Lenkija išsakė poreikį patalpų Vilniuje, kad plėstis galėtų čia savo filialą turintis Balstogės universitetas. Lietuvos ir Lenkijos premjerai taip pat kalbėjo apie kitų švietimo įstaigų klausimus tiek Lietuvoje, tiek Lenkijoje. „Kalbėjome apie mūsų kultūros centro Suvalkuose atsiradimą, pastato klausimą, vaikų darželį, apie mūsų mokyklas Lenkijoje. Tie patys klausimai buvo iš Lenkijos pusės“, – sakė Lietuvos premjeras [*BNS*].

Interreg
Lietuva-Polska

Europos Regioninės Plėtros Fondas

EUROPOS SĄJUNGA

TARPTAUTINĖ BALTŲ KULTŪROS DIENA

Kviečiame į *Baltų vienybės dienos šventę*,
kuri vyks Jotvingių ir prūsų gyvenvietėje Ožkiniuose
(Ožkiniai 42, Punsko valsčius, Lenkija)
2018 m. rugsėjo 22 d. 10:00 val.

Programa

- 10:00** – Renginio vietos lankymas ir susipažinimas su jotvingių ir prūsų paveldu. Projekto pristatymas
- 14:00** – Vaisės – prūsų viralo „Putra“ ragavimas
- 15:00** – Jotvingių ir prūsų senovinės karybos technikos pristatymas, kurį atliks senovės baltų kovų brolija „Vilkatlakai“
- 17:00** – Iškilminga eisena ir šventės ugnies uždegimas, lietuvių ir prūsų poezijos skaitymas.
Renginio dalyviai išsiskirsto su šventąja ugnimi uždegti ją ant piliakalnių, šventvietėse ir kt.

*Renginį igyvendina Punsko valsčius pagal projektą Nr. LT-PL-2S-138
„Baltų palikimo išsaugojimas ir skatinimas Lietuvos ir Lenkijos pasienyje“, dalinai finansuojamą iš
Europos regioninės plėtros fondo, programa Interreg V-A Lietuva-Polska*